

SLAGPLAN

Et mulig opplegg fram til nasjonaljubileet 2030

Gudmund Hernes

Forord

I mars 2014 ble jeg engasjert av Stiklestad Nasjonale Kultursenter for å utarbeidet et konsept – en “slagplan” – for et samlet opplegg for arrangementer fram til feiringen av 1000-årsjubileet for slaget på Stiklestad i 2030. Siktemålet er altså å gi et rammeverk og illustrere en tenkemåte for hvordan nedtellingen kan skje.

Man kan se på 2030 som et arrangement som avvikles et bestemt år på et avgrenset sted. Eller man kan se på det som en enestående nasjonal anledning til å stille oppgaver for hele landet og trekke mange med i et samlet løft. Skal markeringen bli mer enn festtaler og feiring, må den benyttes til å vise for oss selv hva vi vil være og hva vi kan lære. Da kan markeringen av de 1000 år som er gått siden slaget på Stiklestad bli et egentlig nasjonaljubileum. Da kan det sette en merkestein i hukommelsen ved at vi viser det beste vi kan by hverandre. Kort sagt: Et jubileum er ikke et år som blott skal feires, det er en mulighet som bevisst skal brukes.

Det betyr at folk ikke bare må inviteres til å “kom og se om 16 år”. Hele landet må inviteres til å være med som aktive bidragsytere hvert år fram mot 2030. Oppdraget er derfor å skissere steder, tema og grunntanker fra oppspillet til 1030, og speile det i en nedtelling av arrangementer og begivenheter fram mot 2030. Fortrinnsvis bør det trekkes opp som en etappeplan for et kunnskapsløft og en kunnskapsspredning, som kan mobilisere interesser i ulike fagmiljøer – fra i historie til religionsvitenskap og litteraturforskning. Men mer enn det: som kan gjøre det bredt, rundt om i Norge, der ulike steder engasjeres til å presentere den rolle de fikk i nasjonsbyggingen.

Og hovedlinjene og etappeplanen formuleres og organiseres slik at det ikke blir kiving om hvem som skal eie ulike deler, men tvert i mot virkeliggjøres som et fellesprogram. Utgangspunktet kan være Stiklestad Nasjonale Kultursenter, Nidaros, Olavsfestdagene sammen med Verdal og Trondheim kommuner og Trøndelagsfylkene, men der både fagmiljøer og lokalsamfunn både i Norge og ute trekkes inn. Det er spennende oppgaver nok til alle – og ære nok til alle. Men oppgavene bør tenkes under et samlet sikte.

Skal man lykkes med dette, må mange steder av landet komme med i det lange oppspillet. Kontakter må også tidlig knyttes til fagmiljøer i andre land, og til kanaler for formidling som kan være med på å presentere og engasjere underveis: som presse, fjernsyn, internett og sosiale medier. Enkelt sagt: Både hovedgrepene og detaljene må gi fagfolk problemer å jobbe med, medier noe å skrive om og folk noe å snakke om. Poenget må være å stille ordentlige ambisjoner som kan oversettes overkommelige oppgaver.

Rapporten har to hoveddeler. Den første er bygget rundt et større flerfaglig forsknings- og formidlingsprogram, organisert rundt Olav Haraldssons livsreise, der en ny biografi kan skrives og presenteres med utgangspunkt i de steder han besøkte – fra Rouen og Sarpsborg til Novgorod og Stiklestad. Andre land har store fortellinger som er del av vår. Vi kan invitere dem til å dele sine fortellinger med oss. Oppgaven er å bringe ulike miljøer inn for å berette om det som skjedde med Olav på veien til Stiklestad, hva det forteller om den utenverden som formet ham og om den arven som formet oss.

Den andre delen av rapporten omhandler arrangementer og begivenheter i tilknytning til nasjonaljubileet i 2030. De er bygget rundt oppgaver som på en gang er krevende og morsomme. Der kan vi lære blant annet av det som ble gjort ved jubileet i 1930, men som i våre dager kan utvides og forsterkes.

To forbehold må tas. For det første: Dette er en skisse, og om mange forhold som er omtalt mangler jeg både fagkunnskap og oversikt. For det andre: Skissen er ikke ment som noe endelig program. Tvert i mot er formålet å få mange andre til å levere sine innkast og forslag, hvert år fram mot 2030. For her kan den faglig og den folkelige fantasi brukes til et nasjonalt formål, og med en felles forståelse om at innsats kreves og kvalitet lønner seg i en frivillig påtatt oppgave.

Gudmund Hernes

Innhold

Forord

Hovedlinje, tema, steder og etapper

I.   *Forskning og formidling:*

Den store fortellingen: Olav, Europa og Norge – en ny biografi og biografi på en ny måte - tidsreise

Illustrasjoner på tidsreisen

Tematiske emner

- Legitimitetsproblemet
- Helgenindustrien
- Olavsarven i kunsten
- Myntvesen og nasjonsbygging
- Slaget og krigsteknologien
- Norges evige konge eller omvendt

Det folkelige engasjement i forskningen

II.   *Arrangementer og begivenheter.*

Trøndelagsutstillingen 2030

Nidarosdomen og Erkebispegården

Vikingutstillingen 2030

Vikingflåten

Nasjonaljubileet fortsetter: 2031

Sluttord

Hovedlinje, tema, steder og etapper

Slaget på Stiklestad i 1030 var noe langt mer enn en stor strid på et bestemt sted og en bestemt dato. Det som skjedde ble formende for Norges institusjoner innad, men også for landets stilling og plass i hele det europeiske maktbilde. Det ble et vannskille i norsk historie, både i definisjonen av hva landet skulle være og i utviklingen av hva det ble.

Og virkningen gikk ut over å festne styresett og landegrenser. Olavs fall og helliggjøringen som fulgte, ble bestemmende for forestillingen om Norge som en politisk enhet med sin identitet, og dermed knyttet til oppfatningen av Norge ikke bare som et stykke land, men som et rike, en nasjon.

Samtidig fulgte det etter Stiklestad en gjennomgripende mentalitetsendring: folks forestillinger både om religion og guder, og om hvordan de skulle ordne sin livsførsel og sitt hopehav, ble radikalt forandret. Den trengte etter hvert inn i alle kroker av landet og inn alle sinn til innbyggerne som bodde der, ved kristning og oppbyggingen av en sterk kirkeorganisasjon. Folks forestillingsverden ble skiftet ut og etter hvert felles med resten av Europas – men samtidig med helt særegne trekk. Kongemakten vokste sammen med og ved hjelp av kirkemakten. Nasjonsbyggingen som fulgte gikk sammen med en europeisering av tenkesett.

Omslaget kom ikke med ett slag. Det som skjedde i 1030, var på mange måter kulminasjonen av en utvikling som løp i forkant, men som først og fremst virket ved endringer som ble forløst i etterkant. Slaget var på sett og vis et nederlag, et lavpunkt. Men det ble et vendepunkt, for hele landet. Spisst kan man si at bondehæren som slo Olav Haraldsson fikk bondeanger, og folk så ble fanget av hans lære, som de først hadde bekjempet.

Nettopp dette gjør 1000-årsjubileet ikke kan markeres bare på ett sted – eller bare i selve jubileumsåret 2030. Nettopp dette gjør det nødvendig å bruke jubileet som sjelden anledning – det er 1000 år til neste gang. Det er en nasjonal mulighet til å lage et jubileum i ny form.

For et slikt nasjonaljubileum må det da trekkes opp hovedlinjer for hele opplegget fram til 2030: en overgripende slagplan med etapper underveis og for engasjement på flere steder og med bidrag fra mange grupper.

For det er mulig å tenke seg en markering som mobiliserer hele landet: Et jubileum som bringer fram ny kunnskap om tusenåret som begynte på Stiklestad, og som endret sinnene, bygget nasjonen og på nye vis knyttet Norge til verden utenfor.

Her ligger det et uutnyttet, men veldig lærestoff som kan gi oss ny viten om det historiske forløpet fram til Stiklestad 1030, men som også kan tegne nytt bilde av oss selv fra tiden etterpå.

Poenget er at dette bildet kan utvikles og berikes sammen med folk fra de trakter, egner og riker som formet Olav den Hellige før han formet oss, og som vi kan gjenoppdage på nytt gjennom en samlende, mektig fortelling. Denne fortellingen kan rammes inn av en rekke arrangementer på ulike steder fram mot kulminasjonen i 2030.

Året 2030 vil være et stort jubileum. Faren er at det tenkes for smått, ventes for lenge og utføres for tafatt. For skal det realiseres som en stor idé, kreves en stor koalisjon – av læresteder og lokalsamfunn, av ulike institusjoner og fra ulike nasjoner.

Da må det formuleres et utviklingsprogram og et samarbeidsprogram organisert som en ferd fram mot 2030. Det må egge fantasien på mange hold til et løft som på en gang både

- er faglig grundig og folkelig medrivende,
- integrerer akademisk solid forskning og tenkning med alminnelig opplysning,
- engasjerer drivende krefter i mange kunstarter for nyskaping
- og som utvider formidlingen og deltakelsen ved de muligheter som nye medier byr.

Mottoet må være: Er det verd å gjøre, så er det verd å gjøre ordentlig!

Samarbeidsprogrammet må utformes slik at det skaper lyst til å være med og bidra på mange steder – ja, etter hvert følelsen av at det er umulig ikke å være med! Det krevet at vi begynner med en gang. For fra 25. juli 2014 til 29 juli 2030, er det 16 år og 4 dager, eller 5848 dager. Da er tiden knapp, og det kan ikke satses kun på “business as usual”!

For poenget med et nasjonaljubileum er å gjøre det til en bred og folkelig mobilisering, der hele landet og mange utland får anledning til å delta og presentere seg for andre med sine beste løsninger til et felles prosjekt. Stilles oppgaven høyt og mangfoldig, kan mange komme med og løfte seg ved sine bidrag. For det er oppgaver nok til alle – og alle kan vokse med sine.

Siden det er en markering av Hellig Olav, kan man bruke en kirkelig metafor: Den gotiske katedral, som for eksempel Nidarosdomen. Her kan ingen gå seg vill fordi hovedgrepene er så klare: Skip og kor, vinduer og søyler, statuer og glassmalerier – intet er til å ta feil av. Og la oss huske dette: De store katedraler ble ofte bygget i små landsbyer, og de ga retning og mening for manges ulike håndverkeres virke, fra steinhoggeren og tømmermannen til veversken og treskjæreren. De så ikke bare helheten: alle skjønte sin oppgave og plass, sitt bidrag til helheten. Samtidig bygget de en storslagen ramme til det som skulle formidles: budskapet formidlet i tekst, kunst og musikk. Ja, statuene og glassmaleriene og alvertavlen legemliggjorde og illustrerte både de store og de små fortellingene: De tause uttrykkene ble kalt “biblia pauperum” – “de fattiges bibel” – siden de færreste kunne lese.

Denne tenkemåten – en overordnet ramme med mange detaljer, realisert både av og for ulike grupper, i etapper – kan også inspirere planleggingen av et større nasjonaljubileum.

Selvsagt må man ikke la ambisjonene slå over i stormannsgalskap. Økonomiske rammer må holdes – men i utgangspunktet bør det settes grenser for fantasien. Å være nøktern betyr ikke at man må være firkantet, flat og grå. Både i Trøndelag og i landet ellers vet man kan søke en Nils-Aas-kvalitet som kombinerer det overskridende med enkelhet og stramhet.

Så langt om det generelle. Men skal dette bli virkelighet – et nasjonaljubileum som en sum av mange ideer som alle bidrar til en overordnet helhet – kan det best gjøres ved konkrete forslag og skisser til hva som kan tenkes og gjøres. Så la oss vende oss til det.

Dette må likevel understrekes i utgangspunktet: For å få det til, må det bygges opp *et nettverk med mange ulike miljøer som noder*. En slik koalisjon med flerfoldige deltakere gjennom årene fram til 2030 må ha en *organisatorisk kjerne* med utspring i Stiklestad og Trondheim, i Verdal kommune og Nord- og Sør-Trøndelag fylker, med Nidaros bispedømme, og andre kirkesamfunn. Og selvsagt med full bruk av de institusjoner som har vesentlig kompetanse og i de programmer som alt er i gang – altså alt fra SNK til NTNU, fra Middeldalermuseet til Erkebispegården, fra musikkmiljøene rundt Nidarosdomen til de ulike akademiske miljøene for middelalderforskning rundt om i landet. Alle har de sine nettverk til andre fagmiljøer ikke bare i Norge men også ute. Disse kan bygges ut og trekkes inn nettopp i forbindelse med 1000-

årsjubileet. En større innsats må tuftes på miljøer som alt er etablert, på prosjekter som alt i gang, som alt har ytet mye – og med all den fantasi og energi de nå kan mobilisere.

Med dette som bakgrunn, la oss vende oss til innhold og innslag i en slagplan fram til 2030.

Forskning og formidling:

Den store fortellingen: Olav, Europa og Norge – en ny biografi og biografi på en ny måte - tidsreise

Olav den hellige falt på Stiklestad før han var fylt 40 år. Før dette hadde han reist i austerveg og vesterveg, han hadde som viking herjet langs mange kyster, fra Østersjøen ned til Spanskekysten, han hadde hatt opphold i Frankrike, vært i allianser med engelske konger, var blitt gift med en svensk kongedatter, kjempet mot danskekongen og søkt tilflukt i Russland. Han dro på sitt første vikingtokt som 12-åring og gikk i lære som barnesoldat. Han ble formet og tok del i formingen av et Europa i veldig forvandling, og i en periode der de skandinaviske konger hadde en makt som aldri senere ble nådd.

Olavs liv er fremstilt i sagaer og kvad, i myter og i sagn, og han er omtalt i krøniker fra mange steder – ja selv i barnerim. Han er omspunnet av myter og sagn, og har levd i folkets legender og kirkens undre. Og: Det er skrevet nye bøker om ham selv etter årtusenskiftet.

Men historien er ikke uttømt. Ny kunnskap kan fremkomme på fire vis:

- Ved å bruke *kjente kilder på en ny måte*.
- Ved å finne *nye kilder eller levninger* som både kan kaste nytt lys over gamle problemstillinger og gi opphav til både nye problemer.
- Ved nye historiske spor som fremkommer ved *nyere teknikker*, som for eksempel bruk av georadar for å identifisere murkonstruksjoner, metalldetektorer som hvert år fører til nye funn av sølvmynter fra vikingetiden eller nye IT-programmer for å tolke tidligere språk eller sette sammen puslespill av fysiske fragmenter.
- Ved å kombinere det vi vet fra før og det som er kommet til de senere år – å legge bitene i et nytt mønster og presentere en *ny tolkning*.

Historieskrivning er revisjonisme. Det eneste sikre vi vet om fortiden, er at den vil fortolkes annerledes i fremtiden. I tillegg kommer selvsagt dette: *Å fortelle og formidle* den historie som er kjent og den som nyskrives både *på nye måter og for et nytt publikum*.

Å utviklet et slikt program for forskning og formidling, er en selvsagt hovedlinje i en slagplan fram mot 2030. Like selvsagt er det at arbeidet må starte med å bringe sammen fagfolkene selv – historikere, arkeologer, folkeminnegranskere, folklorister, numismatikere, osv. – slik at de sammen kan meisle ut et forskningsprogram fram mot 2030. Her skal det bare gis noen enkle illustrasjoner. I utgangspunktet bør det også understrekes at det ikke er tale om å lage en autorisert versjon av historien – det som gjør historie spennende, er at det er et stridsfelt!

- Gunnhild Røthe har i en rekke arbeider sett på *Olavs-mytenes og Olavslegendene*¹. De kan dels analyseres som kilder til Olavs liv slik det faktisk var. Men de kan også analyseres som virkningshistorie: det folk tenkte og trodde påvirket hvordan de handlet og hva de gjorde. Sagnene de delte var en virksom kraft i deres eget liv. Legendene de gjenfortalte preget deres eget levnet. Sagt på en annen måte: Det kan finnes mye mønstre som gir ny innsikt ved å gå inn i gamle kilder med friskt blikk.

---

¹ Gunnhild Røthe har behandlet temaet i en rekke arbeider, for eksempel i *Helt, konge og helgen. Den hagiografiske tradisjon om Olav den hellige i den «Legendariske saga», «Heimskringla» og «Flátýjarbók»*. Forsvart for dr.art.-graden ved Det historisk-filosofiske fakultet ved Universitet i Oslo 11.09.04.

- Det foreligger mye kunnskap om *stedene Olav Haraldsson dro til på sin dannelsesreise* fra å være vikingkriger til å bli krigerkonge og senere helgenfigur. Men det historikerne kan fortelle om de stedene han besøkte og hva han der må ha møtt, er også stadig under utvikling og revisjon. Og selv om biografiske opplysninger om det Olav *selv* gjorde der han dro kan være spinkle, vet vi altså stadig mer om *traktene* dit han fór, om hva som *skjedde* i de dager og på de egner. Mange av tildragelsene som utspant seg må ha kommet til hans kunnskap og må ha etterlatt inntrykk. Sagt på en annen måte: Det var ikke noe Internett der han reiste eller herjet. Men underretninger fløy over hav, opp elver, langs handelsveier. Tidens herskere holdt seg oppdatert. Ikke minst i en tid da pilegrimer dro lange veier, konger kappet land og vikinger gjorde strandhogg, gjaldt det å vite hva som var på gang.
- Olav dro fra et land der det meste folk bygget, var lavt og grått, og kom til større bosetninger og byer med tårn og spir, med ringmurer, kirker og borger. Det betød ikke at han og hans følge var tilbakestående. For de hadde farkoster og sjømenn, en skipsteknologi uten sidestykke og mannskap uten make. Vikingskipene kunne seile over hav og opp elver, fort og lett – ja vikingene kunne ro raskere opp de store elevene i Europa enn fotfolk på land kunne følge. Og de stakk så lavt at de kunne legge til land uten kai og lett stikke av etter et åtak. Olav hadde også hadde sett at både klostre og byer lot seg erobre og underkaste. Da han først dro ut, som tolvåring, hadde han sikkert hørt frasagn om alt det mektige i det fjerne – om hva som var å se, langt over de høye fjelle.

Da han vendte tilbake til Norge som 21-åring i 1015 var det som en helt annen. Han hadde dratt ut for å samle seg rikdom. Han vendte tilbake for å bemektige seg et rike. Og han kom ikke bare med selvbevisstheten om at han kunne gjøre kongekrav på landet, som odel etter Harald Hårfagre. Han kom også med forestillingen om at han kunne gjøre Norge til et annet land.

Enkelt sagt: Olav innførte ikke kristendommen i Norge – det hadde andre prøvd med noe fremgang før. Det nye Olav gjorde, var å prøve å reise staten på en ny fot, blant annet ved å institusjonalisere kirken. Han kom med nye idéer om hvordan staten burde fungere – med en sterkere sentralmakt, armert med både våpen og tro. Og han brukte våpen for å fremme troen. I Norge var han hele tiden var han en *ambulerende* konge, dels ved på tradisjonelt vis bruke veitsler som en form for skattlegging i naturalia, dels for å underlegge seg provinser og tvinge til lydighet, dels for å slå ned opprør, og dels for å vinne seg nytt land.

-En første oppgave i et slikt program, er derfor å starte med tidslinjen over hans liv – hvor han var og dro når, og la det tjene som *et kalendarium for forskning og formidling*. Hvert år hadde sitt sted, eller steder, som kan gi anledningen til å fortelle ikke bare om hva han gjorde der og hva han lærte, men også kan gi et bilde av hva som formet ham der han kom, hvilke fremstøt han forsøkte og hvilke krefter som slo tilbake, hvem han slo seg sammen med og hvem han støttet mot. Da kan Olavshistorien fortelles på en gang som en historie om et Europa i forvandling og om norsk nasjonsbygging – om vikingtokt som både som dannelsesreise og en som en historie om statsdannelser.

Dermed gir 1000-årsjubileet en enestående faglig anledningen til å skrive en ny Olavsbiografi, men fremfor alt en anledning til å gjøre dette på en ny måte. Man kan følge Olavs reiser og liv fram mot og etter at han ble konge i 1015, både på utferder og gjennom Norge,

og la hvert sted fortelle sin historie, både stedene dit han dro på tokt, og stedene der han søkte tilflukt.

Da må det fram mot jubileumsåret 2030 knyttes kontakter til himmelstrøk, land og steder der Olav dro i hærtog, hentet impulser og bygget allianser – men fremfor alt var en konge i lære, og tilegnet seg alt fra nye religiøse tenkesett til militære strategier. Ved aktivt å engasjere forskere fra mange land og mange miljøer i Norge, kan en nyskrevet historie utarbeides.

Dette kan samkjøres med et formidlingsprogram, for eksempel som en fjernsynsserie – også, om en vil, som et 16-årig langsom-TV, der med nye episoder hvert år rettet mot et publikum også i andre land. Men samtidig er det nå helt nye muligheter for bruk av nettet som en arena ikke bare for opplysning, men også for utveksling, ved kopling mellom fagfolk og for engasjement av amatører.

Ved å gjøre et forskningsprogram løpende tilgjengelig på nett, kan folk følge ferden i Olav Haraldssons kjølvan og fotefar, via en virtuell reise i de samme spor, med en rikhet i illustrasjoner som tidligere aldri har vært mulig. Formidlingen koordineres ved en redaksjon, men med distribuert produksjon der flere miljøer og land kommer med og yter bidrag. Og disse bidragene kan ha mange uttrykk: tekst, bilder, video, lyd og musikk. Historien kan ikke bare skrives på nytt – den kan synliggjøres og formidles på en ny, på en interaktiv og på en mangfoldig måte.

Illustrasjoner på tidsreisen

Et egnet sted å begynne, nå i 2014, er i Rouen og Normandie. Normandie var jo et rike som først var knyttet til en sunnmøring (men det er alternative oppfatninger, for eksempel at han var dansk!), Gange-Rolf, som hadde slått seg ned og slått seg opp der et hundreår før Olav Haraldsson kom. Regionen ble et utgangspunkt dels for raid oppover de franske elvene og innover landet, men også for handel og varebytte til Irland og England – Dublin ble opprinnelig for eksempel anlagt som en vikingbase i Irskesjøen.

Olav tilbrakte en vinter i Rouen. Hvilket miljø var det Olav møtte? Hvordan har det bidratt til å forme en ung pretendents tankeverden og strategier? For oppholdet må ha vært noe langt mer enn en vinterdvale. I følge tradisjonen ble døpt eller konfirmert der i 1014. Det må ha innebåret en form for *trosopplæring*. Men ved hoffet til hertug Richard 2., må han også ha møtt viktige deler av tidens *europiske storpolitikk*, slik den utspant seg frem og tilbake over den engelske kanal, mellom småkongene på de britiske øyer, på kontinentet og ved de mange rivaliseringene rundt Nordsjøen og Norskehavet – ja, opp Østersjøen og innover i Gardarrike med. Og Olav må ha lært mye om alt fra *krigskunst* til *kirkepolitikk*. Ikke minst om hvordan kirken kunne brukes som et instrument for politiske formål, men også symbiotisk ved at kongemakten fremmet kirkemakten.

Hvor lærte Olav den Hellige å spise ost?

En av de aller eldste ostene i Frankrike, kommer fra en liten landsby rett i nærheten av Rouen, som heter Pont l'Éveque (som betyr "Bispe-broen", á la Bispehaugen i Trondheim). Den camembert-liknende osten går tilbake til minst 1100-tallet. Så de må vel ha hatt noe liknende da Olav den hellige var i Rouen? Han seilte vel opp Seinen til Rouen, men kanskje kom det litt ost fra Pont-l'Éveque eller andre landsbyer i nærheten? Avstanden mellom Ponte l'Éveque og Rouen er kortere enn avstanden mellom Nidaros og Verdal.

Kanskje kunne munkene på Munkeby, som yster ost, lage en lokal variant for 2030 til å være med på dette, og stille sin ekspertise til disposisjon?

Eller mer konkret: Hva kjennetegnet hoffet i Normandie der Olav Haraldsson hadde det man kunne kalle et studieår? Hvilke politiske konflikter sto på den tid? Hva var "lingua franca" når de skulle informere eller underholde hverandre? Hvordan ble etterretninger samlet og formidlet? For eksempel: Når kan Olav ha fått vite at Svein Tjugeskjegg, den første danske konge over England og en alliert med Ladejarlene, hadde dødd den 3. februar 1014? Og at hans sønn, Knut den mektige, så ble tatt til konge over England av vikingene? Hvordan gikk det til at han først allierte seg med en annen pretendent som også var i eksil i Rouen, Ethelred II den Rådville, som i mars vendte tilbake til England for å kreve den engelske tronen etter anmodning fra engelske adelsfolk? For i 1014 sloss Olav Haraldsson med og for Ethelred, og hjalp ham med å splitte styrkene til danskekongen, og til å ta makten over London og England. Det gjorde han ved å bruke sine skip til å rive ned London Bridge – noe som inspirerte det mest kjente engelske barneverns, "London Bridge is falling down".

London Bridge is Falling Down

Og hva kan Olav ha hørt om det svære slaget ved Clontarf, på den irske østkysten nær Dublin? Der sto de fylket til strid, hærene til Brian Boru, konge av Irland mot en vikingallianse anført av Sigtrygg Silkeskjegg, kongen av Dublin², der andre småkonger og vikingstyrker fra både Orknøyene og Mann var med. Det hevdes at slaget varte fra morgen til kveld og at mellom 7000 og 10.000 lå igjen på valen, blant dem stormenn og ledere. Ikke bare ble vikingene fra Dublin desimert, riket deres der ble redusert. Ikke hadde de radio eller TV på den tid, og ikke leste de aviser. Men de fikk tidender og de holdt seg oppdatert via budbringere. Hva kan Olav ha lært om og av det som spurtes?

Poenget her er dette: Mens Olav var i Rouen, sydet det både i Normandie, Irland England – ja, rundt hele Nordsjøen og i Norge! Noen av slagplanene og erobringstoktene var Olav med på, både Frankrike og i England. Andre kan han ikke ha unngått å høre om og bli formet av. Hva av det som ble omtalt i tidens krøniker| nådde Normandie og Rouen som frasagn? Hva spurtes der Olav holdt til? Hva har dét betydd for hans beslutning om å dra hjem til Norge med bare to knarrer, to handelsbåter, for å la seg hylle til konge? Hva hadde han etter mange år på tokt i utlendighet lært om statsstyre og hersketeknikker, om organisasjon og om religion?

---

² NB: Det er alltid ulike fremstillinger og versjoner av den tids historie! Kanskje fordi historie, da som nå, også var politikk.

Oppgaven er ikke å gi svar på disse spørsmålene her. Poenget er å understreke at Olav Haraldsson ble formet av sin tids storpolitikk i Europa – og var med på å forme utfallene av den. Dermed kan Olavs biografi skrives tettere som en del av Europas historie. I det norske utdanningsverket er det tradisjon for å behandle norgeshistorien og verdenshistorien hver for seg, som to fortellinger. Men på Olavs tid var Nordsjøen var så å si et innhav, lett fremkommelig på sommertid – og Norgeshistorien var mer enn Norges historie. Alt dette byr en anledning ikke bare til å berette historiene på nytt, flette dem sammen, sette dem inn i en ny ramme, vinne ny innsikt – og fortelle på en mer kraftfull måte om den verden de den gang skapte og vi fikk.

Eller sagt på en annen måte: Jubileet i 2030 kan brukes både til faglig nybrott, til formildning med vår tids teknologi og dermed til fantasifull og kraftfull folkeopplysning.

Koplingen til Rouen er allerede begynt, ved flere initiativ:

- Den katolske kirke i Norge, Den norske kirke og Trondheim kommune møttes i oktober 2013 i den franske byen for et planleggingsmøte sammen med det erkebispedømme i Rouen (for øvrig et av de aller eldste i Frankrike: de første stedlige biskoper kan dateres til det tredje århundre). Som et resultat av dette, skal det i oktober 2014 være en stor feiring med både oratorium, gudstjenester og felles kulturarrangementer. Olavsoratoriet fremføres først i Stavanger konserthus 17. september 2014, så i katedralen Notre Dame de Rouen onsdag 15. oktober og siden i basilikaen Sainte Clotilde i Paris fredag 17. oktober.
- Stiklestad Nasjonale Kultursenter har vært på studiebesøk i Rouen, og har gjester på Stiklestad i forbindelse med Spelet 2014. Lørdag 18. oktober skal det være et seminar med deltakelse av Trondheim, Stiklestad og Rouen.

Med andre ord: Slik kan nedtellingen mot jubileet i 2030 brukes til å bygge en europeisk kunst- og kunnskapsallianse med utgangspunkt i *Olav Haraldssons kalendarium og reiser*,³ der 2014 danner startpunktet, og slik det allerede er påbegynt. Olavs livsreise og livsgjerning kan dermed danne rammen for en ferd frem mot 2030, der de ulike steder Olav vitjet kan komme til orde: Ved sine institusjonelle representanter, kunstneriske krefter og fagfolk. De kan både søke nye innsikter og uttrykk og nå et publikum langt ut over det lokale og det tilvante.

Lokalsamfunn som Olav gjestet eller hjemsøkte kan altså bidra til en virtuell reise og et interaktivt kart, som folk kan gå inn på og lære av fra uansett hvor de selv bor.

Noen norske eksempler på steder som bør være med er disse:

- *Rogaland og Trøndelag* ble bundet sammen ved den lange konflikten mellom Erling Skjalgsson og Olav Haraldsson fra 1015. Dette kan utvikles som et felles forskningstema gjennom et samarbeid mellom for eksempel Universitetet i Stavanger og NTNU, og mellom de lokalhistoriske miljøene i på Sola og på Stiklestad.

---

³ Litteraturen om Olav den Hellige er svært omfattende. Her er ikke oppgaven å foreta en systematisk litteraturgjennomgang. Men det kan nevnes at det også de aller siste år er kommet en rekke lett tilgjengelige fagbøker, bl.a. Lars Roar Langslet og Knut Ødegård, *Olav den Hellige. Spor etter helgenkongen* (Oslo: Forlaget Press, 2011), Øystein Morten, *Jakten på Olav den Hellige* (Oslo: Spartakus Forlag, 2013), og Torgrim Titlestad, *Olav den Hellige* (Oslo: Spartakus Saga bok, 2013). Kim Hjarðar har skrevet *Vikingenes verden. Vikingenes historie i kart, tekst og bilder* (Oslo: Spartacus, 1913), og sammen med Vegard Vike *Vikinger i krig* (Oslo: Spartacus, 2011, 2012). På andre språk er det også kommet en rekke bøker de senere år. Og populærhistoriske tidsskrifter har hyppig artikler om vikingene – de setter fantasien i sving!

- På *Hundorp* i Gudbrandsdalen, møtte kong Olav Dale-Gudbrand i 1021. Vi kjenner den berømte historien om hvordan Kolbein Sterke knuste gudebildet av Tor. Spørsmålet er hvordan Gudbrandsdalen kan bringes inn for å fortelle denne sin del av Olavshistorien, og dermed bli del av en nasjonal nedtelling mot Stiklestad? For fortellingen er interessant langt ut over det lokalhistoriske, fordi historier om gudefigurer som ble smadret et vandremotiv, et felles sagntema mange steder. Ja, knusingen av falske idoler er et gjengangeremne man finner mange steder, både i og utenfor Europa. Historien Dale-Gudbrand inngår derfor i det man kan kalle en europeisk, kanskje global mytekalender, som har fått mange ulike uttrykk både i legender og i kunst. Å knuse avguder kjenner vi fra de eldste tider – som i historien om dansen rundt gullkalven⁴. Men også andre steder i Bibelen omhandler avguder knuses⁵. Kan disse fellesnevnerne, som har vært med på å forme tro og identiteter mange steder, bringes inn i som en del av nasjonaljubileet i 2021? Kan steder i Europa som har tilsvarende lokalhistorier trekkes med i et på en gang faglig og folkelig mønstring i Hundorp i 2021?⁶
- År 1024 samlet Olav Haraldsson til kirkemøte på *Moster* – stedet der Olav Tryggvasson hadde bygget den første kirke i Norge i 995. Herfra ble det både organisert en rikskirke – en bedrift som går langt ut over kristningen som var begynt i tiårene før. Og herfra kom den første omfattende kirkelovgivning, som senere gikk under navn av “Hellig Olavs lov”. Den skulle gjelde for alle innbyggerne i Norge, og ble dermed ikke bare en kirkelov, men den første egentlige landslov. Den regulerte ikke bare det religiøse liv ved å forby de gamle norrøne, hedenske ritene, men også ved å fastsette pliktene og organisere forholdet menneskene i mellom i dagliglivet. Tematikken i “Spelet om Hellig Olav” kan man si henter mye herfra.

---

⁴ I Andre Mosebok 32:19 heter det: “Da Moses nærmet seg leiren og fikk se gullkalven og dansen, flammet sinnet slik opp i ham at han kastet tavlene fra seg og slo dem i stykker mot fjellet. 20 Så tok han kalven som de hadde laget, kastet den på ilden og malte den til støv. Støvet strødde han på vannet, og han lot israelittene drikke det.”

⁵ I Femte Mosebok, 12:3 heter det “Dere skal rive ned altrene deres og slå i stykker steinstøttene, brenne opp Asjera-stolpene og hugge ned gudebildene, og dere skal utslette deres navn fra disse stedene.”

⁶ I 1958 ble det på Maihaugen ble for første gang med lokale krefter fremført *Spelet om Dale-Gudbrand* av Are Staur. Det er ikke tilfeldig at stiklestadspelet om Hellig Olav er blitt kalt “alle spels mor”. Se <http://fronhistorielag.files.wordpress.com/2013/05/dalegudbrand.jpg>

- År 1028 var et av de mørkeste årene i Olav Haraldssons saga: han var svekket, sveket, slått og forlatt – og han måtte rømme landet. Tilflukt søkte han hos sin svoger, storfyrste Jaroslav i Kiev, Gardarike. I dag kan man ikke la bildet av middelalderens Gardarike farges av oppfatninger av Sovjetsamveldet, den kalde krigen eller Putins Russland. *Novgorod*, av vikingene kalt Holmgard, ved elven Volkhov, var en viktig stasjon for dem som dro i austerveg. Hele fire norske konger – Olav Tryggvasson, Olaf Haraldsson, sønnen hans Magnus, og halvbroren Harald Hardråde – søkte alle tilflukt der hos Jaroslav den vise. (Med en vågal historisk sammenlikning: Novgorod var som London for den norske konge og regjering under den annen verdenskrig.) Fra Novgorod la Olav Haraldsson ut på sin siste ferd til Stiklestad, også med ”russiske” stridsmenn i følget. Noen av dem kan også ha fulgt den 15-årige halvbroren Harald tilbake til Novgorod, da han unnslopp etter slaget på Stiklestad. Poenget her, er at Novgorod var et historisk sted som formet og rustet norske konger, og derfor som historisk kilde neppe er helt uttømt. På samme måte som i Normandie og Rouen, kan det som skjedde der og de impulser det har gitt, belyse både norsk og europeisk historie. Man da må det knyttes faglige bånd dit, til de historikere som så å si er lommekjent.
- Mange andre steder og byer har sitt å fortelle, dels med kjente kilder som må prøves på nytt, og dels med nye kilder som kan fortelle for første gang. For eksempel grunnla Olav Haraldsson byen Borg ved Sarpefossen i 1016, og han brukte den halvannet år. *Sarpsborg* var aktivt med ved Olavsjubileet i 1930 – bl.a. med Østfoldutstillingen og en egen minnemynt, der byens Olavsstatue var motivet på forsiden. Byen har nå sin årlige Olavsfestival.

Ikke langt unna ble Tuneskipet fra 900-tallet funnet i 1867 på Nedre Haugen gård i Rolfsøy i Fredrikstad kommune i. Restene er nå på Vikingskipmuseet på Bygdøy. Sommeren

St. Olav i Sarpsborg

I 1016 grunnla Olav Haraldsson byen Borg ved Sarpefossen. Byen har både en Olavsstatue og i forbindelse med byens 1000-årsjubileum har det stått strid om hvor den skal plasseres. I 1840-årene ble en murbygning, St Olavs Vold, reist som arbeiderbolig etter engelsk mønster av Borregaard. Den rommet tyve leiligheter.

2014 skal det gjenoppbygges som en fullskala modell i papp under Olavsfestivalen 18.-20. juli.⁷ Arkeologen Knut Paasche tok i 2011 sin doktorgrad med avhandlingen *Tuneskipet: Dokumentasjon og rekonstruksjon*.⁸ Det betyr at det nå er mulig å bygge skipet fullskala i tre. Målet bør være at dette gjøres før 2030 ved et samarbeid mellom Østfold Fylke, og Fredrikstad og Sarpsborg kommuner. Men formålet kan ikke bare være å bygge et skip – poenget må også være å gi et løft til utviklingen av et av de eldste og mektigste håndverk i Norge, trebåtbygging, ved å stille store og krevende oppgaver. (Jfr. nedenfor).

Kort sagt: Olav Haraldssons livsferd fram til Stiklestad tok ham til en rekke egner rundt om i Norge og i Europa. Tidsreisen kan gi oss en sammensatt historie med en rekke fortellinger. Mottoet for det hele kunne være: Mange steder er stiklesteder!

**Sarpsborgs minnemynt fra Østfoldutstillingen i
1930**

Inskripsjonen på forsiden er
"OLAV.DEN.HELLIGE.NORGES.KONGE.1030

Poenget med illustrasjonene ovenfor er ikke å presentere et fullgodt forskningsprogram, men å illustrere en tenkemåte og arbeidsmåte. Om man knytter nedtellingen til jubileet i 2030 til Kong Olavs livsreise, fra år til år og fra sted til sted, bør resultatene av forskningen presenteres i en løpende publikasjonsserie. Eller bedre: i en form for årbøker som i middelalderen ble kalt *krøniker*. Slike annaler nedtegnet den gang samtidens tildragelser for samtiden og bevarte dem som historie for ettertiden. Den første Olavskrøniken, 2015-utgaven, bør altså komme neste år, med fortellinger som både byr på faglige nyvinninger, men i en form som er folkelig fengslende. Her har Norge en stolt tradisjon både å inspireres av og ta var på: verkene av norske historikere som står i hyllene i de tusen hjem. Helt tilbake til P.A. Munch, har landets historikere skrevet Norgeshistorien om igjen og om igjen, slik at den utviklet folkets selvforståelse og identitet. Og det er blitt fulgt opp av store

⁷ Se <http://www.olavsdagene.no/olavsfestivalen/program-og-tidspunkter-for-olavsfestivalen.html>

⁸ Knut Paasche, *Tuneskipet: Dokumentasjon og rekonstruksjon* (Oslo: Universitetet i Oslo, Institutt for arkeologi, konservering og historie, 2010)

historikere som Ernst Sars, Haakon Shetelig, Edvard Bull, Sverre Steen, Villiam Keilhaug. Vi har vel alle sett rekken av “Det norske folks liv og historie” i våre besteforeldres bokhylle.

Nye utgaver av norgeshistorien er selv en populariseringens kongerekke, som også dagens faghistorikere kan la seg anspore av. Vi kan altså planlegge for at kalendariet over Olavs reiser kan oversettes til krøniker for dagens.

Men nå kan altså landets egne fagfolk forsterkes med historikere og arkeologer fra de europeiske land der Kong Olav Haraldsson la sine ferder, som bygger opp et nettverk av forskere. Mer enn det: Det er også nødvendig å trekke inn fagfolk ut over historikernes rekker: Folkeminnegranskere, religionshistorikere, statsvitere, sosiologer, litteraturforskere, musikkhistorikere osv., som sammen kan gå løs på gammelt stoff, men også med nye tema, nye spørsmål og nye briller.

Og selvsagt kan lesere også komme med i rikere nettutgaver, der de også kan interagere, kommentere og diskutere.

Tematiske emner:

Og likevel: En rent kronologisk fremstilling vil ikke være uttømmende for de muligheter som bys av Olavs livsreise. Mange tema krever særskilt behandling. Noen eksempler er disse:

- *Legitimitetsproblemet*

I Snorres kongesagaer er Olav den Helliges saga den aller største bolken. Den er interessant ikke bare som levnedshistorie og heltehistorie, men også for den politiske teori Snorre lar kong Olav legemliggjøre. For mot ham sto et styresett bygget den styringsfilosofi som bondesamfunnet var bærer av, og som Olav måtte forholde seg til. For vel var Olav en erobringskonge. Men han kunne ikke bare komme og gjøre krav på landet som en slags konge av Guds nåde – rett og slett fordi det ikke var etablert noen ene-Gud over landet Norge som kunne gi noen slik nåde.

I 1814 ble Norges første konge etter den nye Grunnloven *valgt* av Stortinget. Da Olav Haraldsson kom tilbake fra vikingferdene, hærtoktene og herjingene sine, og fremmet kravet om å bli overkonge over Norge, måtte han dra til ulike lokale ting rundt om i landet og der velges eller “tas” til konge av selvstendige bønder og de stedlige høvdinger.

Men bøndene hadde blandete erfaringer med de tidligere rikskongene: De hadde sannet at den makten de hadde overgitt til kongen, den kunne kongen så bruke mot dem. Det gjaldt Gunhildssønnene, som da de rådde landet på 900-tallet, brukte makten for egen fordel. Ifølge Snorres kongesagaer⁹ blir Olav fortalt at alle frie menn ble ”så lei av deres overgrep og urettvise styre, at de heller ville ha utenlandske konger og så rå over seg sjøl; for utenlandske høvdinger var alltid lengre borte og brydde seg lite om hvordan folk stelte seg.”¹⁰ (228) Håkon Jarl ble hjulpet til å ta landet, men da han syntes at han hadde all makt, ble ”han så hard og grisk mot folk at ingen ville finne seg i det, og så drepte trønderne ham sjøl og hevet Olav Tryggvason til makten.” (229). Men det gikk med ham som med forgjengerne: da Tryggvason “syntes han hadde fått hele makten i landet, så var det ingen som fikk rå seg sjøl lenger. Da gikk han fram med griskhet mot oss småkonger, og krevde inn alle de skatter som Harald Hårfagre hadde tatt her, og mer til, og folk rådde seg så lite sjøl at de ikke en gang fikk lov å velge hvilken gud de skulle tro på for ham.” (229) Dette var jo en temmelig tydelig advarsel til Olav Haraldsson, for senere blir det nettopp et tema for bøndene at også Olav Haraldsson fór hardt fram, både når det gjald hvilke guder de skulle tro på, og de skatter og veitsler han påla.

Olav på sin side – og det er interessant – argumenterte i følge Snorre mot *utlendinger*. Han appellerte altså med en gryende nasjonalisme og mot å bli ”trellbundet av utenlandske høvdinger” (226).

---

⁹ Sitatene med sidehenvisningene i parentes, er hentet fra *Snorres kongesagaer* (Oslo: Gyldendal [1979], 4. utgave, 1998).

Med andre ord: Vel kunne bøndene hylle en konge. Men de ville sette grenser for hans makt, og de ville bruke tingene til dét. For dem trumfet trangen til frihet tidvis trangen til nasjonal selvstendighet, om den innebar sterkere kongemakt *over* dem. En sterkere kongemakt kunne ytterligere gå på legitimiteten løs når den medførte tvangskristning og redusert religionsfrihet.

Dette er et interessant forskningskompleks: forholdet mellom frihet for bøndene mot kongens makt over både skatt og sinn, og lokal selvrådighet mot en sterkere riksmyndighet. Problemet er altså hva i det hele grunnlaget for kongens legitimitet skulle være. Denne problemstillingen er ikke begrenset til Norge – den knytter seg til både tenking og praksis i rundt om i Europa. Ja, rundt om i Europa ble kongemaktens oppgaver, avgrensning og legitimitet dét sentrale tema i utviklingen av europeiske konstitusjoner i flere århundrer etterpå.

Å se den norske striden som del av en større, mer grunnleggende og mer utbredt konflikt, er altså interessant tema for komparativ forskning. For Olav Haraldsson måtte prøve å forene en dobbelt arv:

- på den ene side den norske han hadde ved et odelsbåret krav på den landets kongekrone – et krav som måtte honoreres på tingene; og
- på den annen side europeiske arv han importerte etter sine uteår: erfaringen om at en sterk sentralmakt kunne armeres og styrkes ved en monoteistisk kirke, og der kongen også kunne ha en legitimitet fra oven.

Olavs praktiske kristning skjedde ikke bare med kors, men med sverd – det var ikke mange sinnelagkristne som satt og ventet på ham ute på nes og inne i daler. I tillegg oppsto et legitimitetsproblem ved det at når kongen først var valgt, kunne han svikte løftene han hadde gitt. Og større makt ga større muligheter til misbruk. Konger som ble tatt til å styre, kunne benytte makten til å fremme sine interesser, ikke interessene til de bønder som hadde valgt ham og hadde gitt ham kongemyndighet.

Snorre sammenfatter det Olav utrettet som konge slik:

”For den tida han hadde vært konge, hadde han alltid arbeidet med det som han syntes var mest nyttig, først og fremst med å skaffe landet fred og frelse fra trelldom under utenlandske høvdinger, og siden med å omvende folk i landet til den rette tro, og dessuten sette lov og landsens rett. Dette siste gjorde han for rettferdighets skyld, for å tukte dem som ville urett. ... [E]tter at Olav tok kongedømmet, fredet han landet slik at han stanset alt ran der i landet, og om det så var sønner til mektige menn som gjorde fredsbrudd eller annen lovløshet, så nøyde han seg ikke med mindre enn at de mistet liv og lemmer, så sant han kunne nå å straffe dem (181:74 f)

Men Snorres historie ble skrevet et par århundrer etter at Olav var blitt helgen. Slik sett er dette en seierherrens historie, for det var nok ikke alle som så det slik mens Olav levde.

- *Helgenindustrien*

Et drøyt år etter at Olav var falt på Stiklestad, ble han kanonisert. Den 3. august 1031 ble han gjort til helgen i Nidaros, gjennom en liturgi og et ritual ledet av biskop

Grimkjell. Men helligkåringen hadde også andre konsekvenser enn de religiøse – ikke minst økonomiske.

Studiet av helgener som enkeltpersoner kalles hagiografi, mens studier av helgener mer generelt kalles hagiologi. Dyrkelsen av Olav startet tidlig og favnet bredt. Den første kirken skal ha blitt viet Hellig Olav i Konstantinopel alt i 1033 – i seg selv oppsiktsvekkende om et rennommé som spredte seg raskt. Det gikk enda videre: Et bilde av ham er malt på en søyle i fødselskirken i Betlehem.

Hvor mange helgener er det? Dette er et omstridt spørsmål – overslagene varierer fra over 8000 til noen hundre.¹¹ Uansett antall, det er forskjell på den posisjon helgener har hatt blant de troende.¹² Men for mange gjelder at en helgens faktisk liv blir omspunnet av sagn og myter, legender og mirakler. Det kan fortelles om undre som har skjedd, både mens helgenen levde (den første forutsetning for å bli helgen er at man må man være død!) og etter at de avsluttet sitt liv, for eksempel ved et martyrium. Mange av fortellingene er så dramatiske, merkelige eller overnaturlige at man får lyst til å fortelle dem videre. Mange av dem er inspirert av og så å si kopiert fra Bibelen og Kristi liv – bibelen fungerte som en slags formelsamling for undre: om å lege sår, helbrede sykdom, gi blinde synet, osv. Olavskulten vokste fram ganske raskt etter at Olav falt på Stiklestad. Bare 10 år senere, forteller Sigvat Skald om at det i norske kirker ble holdt Olavsmesser. Sagt på en annen måte: Olav ble raskt større enn seg selv.

Som om ikke dette var nok: Det finnes et engelsk dokument fra senest 1050 som angir en Olavsliturgi, med en form som kan tyde på at den ble forfattet i Norge.¹³ Det tyder på at Olav raskt ble betraktet som en særlig kraftfull helgen. Det kommer også til uttrykk ved at det tidlig ble bygget Olavskirker rundt om i Europa – den første i 1055 i York i England. Og mange fulgte:

Det fans Olavskirker i heile Norden, på Vesterhavsoyene, de britiske oyene og på kontinentet. Det var flest i Sverige, trulig over 100 hvis vi bruker riksgrensene i dag. I Norge kjenner vil vel 50, 17 av disse står ennå, i Danmark knapt 20 etter dagens riksgrens, i Finland vel 20, ca. 70 på Island, ca. 55 i Storbritannia og Irland og ellers noen få på Grønland, Vesterhavsoyene og på kysten av kontinentet fra Belgia til Russland.¹⁴

Og altere, gater, plasser, hospitaler og høyskoler rundt om i Europa og verden, bærer St. Olavs navn.

Så Olavsarven er en dyp strøm ikke bare norsk historie. Den startet med martyrdøden på Stiklestad, og favner alt fra sagn til kirkebygg, fra klenodier til olsokfeiring, fra statuer til medaljer. Ja, man kan snakke om helgendyrkelse som næringsvei, som ble utnyttet på ulike måter. Pilegrimsveier ble strukket, merkesteiner reist, skystasjoner anlagt, ofringer søkt, smykker utformet, legemidler omsatt,

¹¹ Se for eksempel <http://catholicexchange.com/saints-101-how-many-saints-are-there> og <http://www.theguardian.com/world/shortcuts/2013/may/13/pope-francis-how-many-saints>

¹² En billedfremstilling av hva som kreves for å bli helgen, finnes her: <http://www.wikihow.com/Become-a-Saint>

¹³ Se Svein Sando, http://www.sando.co/menyadm/f1/0021_norsk_mh.htm

¹⁴ - See more at: <http://stiklestad.no/historie/helgenkongen-og-helgendyrking/olavskirker/#sthash.DfESThL7.dpuf>.

lykkeskillinger solgt, osv. Mye av dette er inngående behandlet av flere forfattere.¹⁵
Men igjen: Mye gjenstår å fortelle.

Og med dagens teknologi, ville det ikke være noen uoverkommelig oppgave å lage et virtuelt nettverk mellom Olavskirkene rundt om i verden – det kunne settes ut som en studentoppgave.

Olavsarven i kunsten

Et annet felt der mye gjenstår å finne og fortelle er om Olavsarven i kunsten. Et eksempel er Olav i billedkunsten, hvordan han ble avbildet og brukt i ulike perioder.¹⁶ Men Olavsmotiver er brukt på alt fra kirker til mynter og frimerker. Det er med andre ord mange interessante spørsmål for forskning og tema for fortelling her.

Hovedspørsmålet er selvsagt hvordan Olav som helgen og Nidaros som valfartssted kunne få en status som et av Europas viktigste. Hvordan ble hans helgenkraft promotert i den store konkurransen mellom de mange ulike pilegrimsmål?

Samtidig gir denne rike Olavstradisjonen også muligheten til å stille nye kunstneriske oppgaver fram mot 2030: Til å dikte, til å komponere, til å male, til å skulpturere, til å veve og til å brodere. Det er gjort før, eksempelvis i konkurransen om utformingen av bispekåpen for Nidaros Biskop, som maleren Håkon Gullvåg vant, tekstilkunstneren Ragnhild Enge omarbeidet til billedvev og der selve kåpen ble tegnet og sydd av Randi Bakken. Slike oppgaver kan stille hvert år fram mot 2030.

Og dette må ikke bare nevnes – det må brukes. Vikingene var store fortellere, i sagaer og i kvad. De hadde historikere og de hadde skaldere. Det antyder også om et sett kunstneriske oppgaver som kan stilles!

Ikke bare kan man stille oppgaver for kunstarter hver for seg – billedkunst, diktekunst, musikk. Tvert i mot kan man stille oppgaver for integrert kunst, slik Spelet om Hellig Olav illustrerer: i det er diktning, musikk, skuespillerkunst, scenografi osv. med.¹⁷

---

¹⁵ Berg, Ellen Steffensen, *Hellig Olav – tradisjon og kulturarv. En analyse av Olavstradisjonen i nyere tid med hovedvekt på historiebruken i Nidaros*. (Oslo: Det teologiske Menighetsfakultet, Mastergradsoppgave, 2009). Langslet, Lars Roar; Ødegård, Knut, *Olav den hellige. Spor etter helgenkongen*. (Oslo: Forlaget Press, 2011) ISBN 82-7547-402-7.

Rumar, Lars, *Helgonet i Nidaros. Olavskult og kristnande i Norden* (Stockholm: Skrifter utgivna av Riksarkivet, 1997). ISBN 91-88366-31-6

¹⁶ For en inngående behandling av middelalderdelen, se Lidén, Anne. *Olav den helige i medeltida bildkonst. Legendmotiv och attribut*. (Stockholm: Kungl. Vitterhetsakademien, 1999). ISBN 91-7402-298-9.

¹⁷ I 1930 ble det utlyst en egen konkurranse om musikk til 900-årsjubileet. Komponisten Ludvig Irgens-Jensen vant med sin "dramatiske symfoni" *Heimferd* for soli, kor og orkester. "Verket ble imidlertid ikke oppført ved festlighetene i domkirken i Trondheim fordi tekstens forfatter, Olav Gullvåg, hadde gjort trønderne rasende ved å gi sin støtte til Stortingets beslutning om å døpe byen om til Nidaros.

Heimferd ble derfor først oppført i Oslo høsten 1930, og dette ble en av de største musikalske suksesser i Oslo. Det var planlagt to oppførelser, men det måtte stadig gis ekstrakonsert, 12 ganger i løpet av 13 uker. Verket ble også direkte kringkastet fra konsertsalen to ganger, noe som den gang var ganske enestående. Det er senere fremført mange ganger (også i Trondheim), og 1947 ble det oppført som opera i Oslo. *Heimferd* ansees som et nasjonalmonument både på grunn av innhold og musikalsk utforming og står som et hovedverk innen norsk oratorietradisjon; det omtales ofte som 'Olavsoratoriet' Se http://nbl.snl.no/Ludvig_Irgens-Jensen

Det er ingen grunn til å utelukke de nyeste medier – den første oppgaven kunne være å få laget en Olav-App for nedtellingen.

Olavsmotiver er benyttet ikke bare for religiøse formål, og ikke bare i middelalderen, men også som del av nasjonsbyggingen, i alt fra plasser til frimerker og seremonier.

Olavsmotivet blir stadig brukt på nytt. Ikke bare i Norge. Her er en 5-dollarmynt fra – av alle steder Republikken Liberia, slått i 2001. På den står: *“Saint Olav * King of Norway * 995 – 1030 * 5 dollars”*. Selve Olavsmotivet på 5-dollaren er det typiske, det samme som man også ser på minnemynten fra Stiklestad i 1930: Olav øksen i høyre og rikseplet i venstre. Fra 400-tallet ble riksepler utformet som en stor kule med et kors på toppen.

- *Myntvesen og nasjonsbygging*

1000-tallet var århundret da Norge fikk sitt eget pengevesen, ja, et offentlig organisert finansvesen med. Og disse var koplet sammen. I århundrene før hadde hakkesølv vært brukt både til å betale bøter og skatt, og til handel. Verdi ble uttrykt i sølvvekt. Men med Olav Tryggvason begynte en norsk konge for første gang å utstede mynt. Da slapp man å veie – man kunne telle. Det er estimert at Olav Tryggvasson utstedte om lag 5000 mynter. Mange flere mynter var i omløp, hentet fra handel og herjinger i andre land, ikke minst England.¹⁸

Olav Haraldsson, trolig inspirert av det han nok hadde sett og oppfattet i Normandie og i England, slo også mynt da han ble konge. Ja, han tredoblet mengden i forhold til Olav Tryggvasson, til 15.000. Og disse myntene kunne gå fra hånd til hånd, brukes flere ganger: de kom i omløp. Det er nok litt dristig å benevne Olav Haraldsson Norges første sentralbanksjef – han falt før han kom så langt. Men den tittelen kunne man godt gi til den første og store myntreformator i Norge: Olavs halvbror, han som hadde klart å komme seg unna etter slaget på Stiklestad, Harald Hardråde. Han vendte tilbake og ble medkonge i Norge i 1046. Han ble den store nyskaper av pengevesenet og slo over en million mynter! Enda mer ekspansiv ble sønnen hans, Olav Kyrre, som utmyntet mer enn 5 millioner.

Statsfinansenes rolle i nasjonsbyggingen har inntil de siste par tiårene vært undervurdert og underkommunisert. Men her er det mange spennende historier å fortelle – noen av dem knyttet til myntutstedelse i Nidaros og senere til myntverkstedet i Erkebispegården. òg det er stadig nytt å oppdage for forskerne og fortelle til folk!

Den finanspolitikk som ble implementert i Norge, med utstedelse og inndragning av mynt, og som middel til å betale, måle verdi og oppbevare verdi, nok noe de norske kongene på 1000-tallet hadde lært ute, bl.a. i England. Så igjen kan man videre utbygge et internasjonalt nettverk av forskere, som kan berette for oss både hva de har funnet og hva de finner.

Det hører også med til historien at pilegrimsveiene var pengeveier, slik at myntfunnene kan fortelle også om pilegrimene, om hvor de kom fra og om hvor de før.¹⁹

Forskningsinnsatsen og formidlingen kan gjerne toppes med en egen myntutstilling og konferanse av numismatikere i 2030, med et forskerfelleskap som kan utmynte nye problemstillinger innen den tid, og som kan gi bidrag til krønikene ved de funn og tolkninger de gjør før det.

I 1930 ble det utstedt en minnemynt med Olav den Helliges bilde, som er avbildet nedenfor.

---

¹⁸ Se Svein H. Gullbekk, *Norges myntvesen i tidlig middelalder: Organisering av Myntvesenet og Myntenets funksjon ca. 1050-1100*. Magisteravhandling Oslo, 1994, s. 90.

<https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/23202/HURRA.pdf?sequence=2>. Se også Gullbekk, Svein Harald *Pengevesenets fremvekst og fall i Norge i middelalderen*. (København: Museum Tusulanums Forlag, 2009). ISBN 9788763505710. 455 s.

¹⁹ Se Gullbekk, Svein Harald & Skaare, Kolbjørn, "Mynt på pilegrimsveien", i Marina Prusac Lindhagen; Mona Bramer Solhaug; Marianne Vedeler & Ellen C. Holte (red.), *På spor av Gud? Pilegrimsreiser i middelalderens kristenhet*. (Oslo: Novus Forlag, 2009), Kap. 7. s 81 – 90). ISBN 978-82-7099-555-4.

Minnemynten 1930

I 2030 kan vi selvsagt ikke være dårligere. Tvert i mot kan det slås en minnemynt som er mer autentisk. Det vil si, den kunne være en kopi av Olav Haraldssons egen penning, som så slik ut:

Olav den Helliges penning

- *Slaget og krigsteknologien*

Det er ikke enighet om én versjon av hvordan slaget på Stiklestad forløp – ja, det har til og med stått strid om hvorvidt det fant sted i 1030! Men det er bred enighet om at Olav Haraldsson var overmannet, og at han søkte å utnytte både terreng, strategi og krigslist for å gå seirende ut av kampen. Selv om han døde ung – omkring 35 år gammel – var han allikevel en meget erfaren hærfører og feltherre. Han hadde tross alt vært kriger i en rekke europeiske land fra 12 års alder. I utgangspunktet må han hatt både bredere kyndighet strategi og taktikk og mer kommandoerfaring, enn de fleste av sine motstandere. Men hva gikk den ut på? Er det mulig å finne nye tolkninger ikke bare fra de skriftlige kilder, men også fra terreng og topografi på valplassen, og fra kampformasjoner og stridstaktikk brukt i land der Olav hadde hatt opphold?

En annen side er selve oppmarsjen til slaget på Stiklestad i 1030. For her var det jo rekruttert våpenføre menn fra mange steder i landet, og de må ha kommet ikke bare over land, men også sjøveien. Hvordan fikk de som samlet seg i bondehæren hærpil, Tore Hund og de andre? Gitt anslagene på hvor mange som var med, hvor mange har kommet landveien og sjøveien? Med hvilke farkoster? Kort sagt: Hvilken oversikt kan i dag og de nærmeste år gis av den krigsteknologien som ble tatt i bruk?

- *“Norges evige konge” – eller omvendt?*

År 1030, etter slaget på Stiklestad, kan man godt hevde at Norge var det man i våre dager ville kalle et temmelig mislykket prosjekt. Den norske kongen var drept, de som ikke ble det, flyktet. Mer enn det: Norge kunne lett blitt en historisk parentes på linje med en rekke andre av middelalderens kongedømmer – midlertidige riker med flytende grenser og flyktige regimer som oppsto, steg og svant, som østgoternes rike i Italia, vestgoternes rike i Spania, kelternes rike på de britiske øyer. Eller som de svunnene kongeriker vi forbinder med navn som Bøhmen, Aragonia, Moravia, osv. De var omtrent slik som Marx beskrev byggeklossene i Asia: De besto av en mengde landsbyer med noen jordbrukere og noen håndverkere, som tømrer og smed. Slike selvforsynte bygde- og landsbysamfunn reproduiserte seg selv i samme form. Når de ble de overrent og ødelagt av erobrere, gjenoppsto de i samme form. Heri, sa Marx, lå nøkkelen til hemmeligheten ved de asiatiske *samfunns* uforanderlighet, som sto i skarp kontrast til den bestandige oppløsning og nydannelse av asiatiske *stater* og det uavlatelige skifte av dynastier. ”Strukturen i samfunnets økonomiske grunnelementer forblir utberørt av stormene i det politiske skylaget,” skrev Marx.²⁰

Med andre ord: I middelalderen kan man si man hadde ”forsøksverket for statsdannelse i Europa” – og for mange kongedømmer ble det med forsøkene. Slik holdt det på å gå også med Norge. Norge kunne blitt en *intermesso*, en tanke som endte på historiens skraphaug.

---

²⁰ *Kapitalen*, Bind 2, del IV, kapittel 1, seksjon 4.

Men kortversjonen av Norges historie er en annen. I følge tradisjonen var Norge noe som lå der, som en naturlig enhet, og ventet. Det var skåret opp av daler og delt av fjell og fjorder og styrt av småkonger. Men allikevel var det ikke bare en samling bruddstykker – landet lå på lur. Med dagens terminologi: *konseptet* var der, riket var der i folks forestilling *før* det eksisterte i virkeligheten. For, som historikerne sier: Landet ble *samlet*. Det ble ikke *skapt*!

Hvem så det best for seg? Det var, ifølge Snorre, dronning Ragnhild, Harald Hårfagres mor, i drømmen om treet som vokste ut av hånden hennes, med grener som strakte seg over det ganske land, på tvers av alle fylker og fjorder. Grenene definerte grensene. -En annen kvinne var like avgjørende: Kongsdatteren Gyda fra Hordaland. Harald fridde til henne. Men hun svarte, i følge Snorre, at hun ikke ville kaste bort møydommen sin på å ta en mann til konge som ikke hadde større rike å styre over enn noen få fylker. Og hun la til ”Jeg syns et er underlig, at det ikke fins noen konge som vil vinne hele Norge og bli enekonge over det, slik som kong Gorm i Danmark eller Eirik i Uppsala”. Så hun også, hadde forestillingen om ”hele Norge”, et enhetlige landområde som lå der og ventet på å bli en stat – lå og ventet på noen som kunne virkeliggjøre konseptet.

Men det var mange som gjorde krav på Norge. For eksempel danskekongene, som i århundret før Stiklestad rådde over Norge omtrent halvparten av tiden, mye av den i allianse med Ladejarlene. Ja, Olav Haraldsson selv fikk ”lov” av Knut den mektige i England til å dra tilbake til Norge i 1015. Og Knut kom tilbake med en svær flåte i 1028 for å ta landet tilbake. Olav Haraldsson måtte flykte østover til Novgorod . Det var med andre ord en dansketid i Norge før dansketiden.

Olavs mål hadde vært å gjenvinne, gjenreise og utvide det rike han mente han hadde odell på, fra Harald Hårfagre. Han hadde tre kongstanker:

- Den først sto om *hva som skulle være landet* – hvor grensene skulle trekkes for riket, fra Island og Orknøyene og Færøyene i vest, til grensen mot Sverige og Danmark i Øst og Sør.
- Den andre var *hva landet skulle være*. Her var målet å gjennomføre og befeste kristningen som før var påbegynt. Ikke bare ved å regulere tro, men også ved å styre liv med påbud og forbud, for eksempel mot flerkoneri, kjøttmat på fredager, gifte med slektninger og gravlegging i hellig jord på kirkegårder.
- Den tredje *hvordan landet skulle styres*, ved å bygge ut og forsterke riksinstitusjonene – først og fremst kirken, men også domsvesenet og et stykke på vei også pengevesenet. Det skjedde kristenretten (senere kalt St. Olavs lov), ved å kalle til ting og avsi dommer, og ved mer utstrakt myntpreging. Kongen skulle være både lovens opphavsmann og håndhever, både lovgivende og dømmende makt.

Olav ville utvide og *sette* landets grenser, *prege* landets befolkning og *frede* landet innad ved bygge institusjoner og gi lover som alle skulle følge. Men etter at han hadde kjempet og stridt i 13 år, ble han altså jaget fra landet i 1028: Olav Haraldsson ble Olav uten land.

Poenget er så dette: Landstykket Norge kunne så ganske lett blitt noe helt annet. Det kunne blitt delt på langs, med et rest-Norge i vest omtrent som Portugal på den

iberiske halvøy. Eller på tvers, som mellom England eller Skottland. Eller med en ytterligere oppstyking, der svensker og dansker kappet land og ulike biter lagt til hvert av dem. (Jämtland og Härjedalen, som hadde vært under norske konger fra omkring 1100, ble overført til Sverige så sent som ved freden i Brömsebro i 1645.)

Det sto altså ikke bare en kamp om landet. Det sto en kamp om hva som skulle være landet. I århundret mellom Harald Hårfagres død i 931-932, til Olavs helliggjøring i 1031, var dette det store og åpne spørsmål.

Ved helligjøringen og i hundreåret etterpå ble den henfarne kong Olav ikke selve symbolet på Norge. Avsjelet ble han paradoksalt nok legemliggjøringen av det rike han hadde mistet, og av det landet der han hadde falt. Han ble, slik det kom til å lyde "*Rex Perpetuus Norvegiae*" – *Norges evige konge*.

Men for ettertiden ble kanskje det viktigste at det rike han hadde søkt å bygge i virkeligheten, *besto som forestilling* også i det halve årtusen etter at landet kom under fremmedstyre, først under Danmark, siden under Sverige. Dette kunne man kalle "*Regis Norvegia Perpetua!*" – *Kongens evige Norge*. Olav bevarte forestillingen om et Norge som et *rike*. Selv om regimene skiftet og grensene ble flyttet: tanken lå der med bydende kraft helt til uavhengigheten på ny ble vunnet, i 1814. Vel sto det strid om hva landet skulle være, og den pågår stadig. Men at landet *var der*, dét sto det ikke strid om.

Temaene som er nevnt foran:

- Legitimitetsproblemet
- Helgenindustrien
- Olavsarven i kunsten
- Myntvesen og nasjonsbygging
- Slaget og krigsteknologien
- Norges evige konge eller omvendt

er ikke ment å være en uttømmende liste, men å illustrasjoner at en slagplan for nedtelling mot 2030, kan stilles som et sett viktige forskningsoppgaver som både kan være utfordrende og engasjerende for et bredt publikum. Andre tema både kan og må tenkes – og det er ikke gitt at vi vil komme på dem alle det første året. Problemene vil melde seg på den veien vi går.

Det folkelige engasjement i forskningen

Den folkelige deltakelse må være en hovedlinje i slagplanen. Derfor må det også tenkes som en integrert del av selve forskningsopplegget fram mot 2030.

Dagens informasjonsteknologi gjør det mulig for folk å følge utviklingen av og arbeidet med faglige problemstillinger. Internett og hjemmesider som stadig oppdateres gjør det også mulig å presentere både gamle kilder og nytt materiale, levere hypoteser og diskutere tolkninger. På interaktive netttora kan interesserte legfolk stille spørsmål til fagfolk. Ja, de kan bli deltakere i, ikke bare tilskuere til forskningsprosessen.²¹ Mange lokalhistorikere fra steder rundt om i landet – og utlandet – kan også komme med i åpen informasjonsutveksling. Mer generelt: Et nettsted kan være et felles arbeidssted. Mangfoldigheten i Olavsarven kan nå møtes av mulighetene i moderne teknologi. Også et nettsted kan bli et Stiklested!

Mer enn det: Det mulig å bringe mange med i selve kunnskapsinnhenting – ja, til og med som deltakere i selve både i datainnsamling og teoriutvikling.

Et eksempel er i arkeologisk arbeid. Flere av de viktigste arkeologiske funn i Norge er gjort av vanlige folk:

- I 1878 fant 14-åring, Ola Volda, den enestående sølvskatten fra Gressli i Tydal.
- I 1903 oppsøkte gårdbruker Oskar Rom fra gården Lille Oseberg i Vestfold professor Gabriel Gustafson ved Universitetets Oldsaksamlingen. I en stor gravhaug på gården hadde han kommet over det han mente var et skip – det som etter utgravingen fikk navnet Osebergskipet.²²
- I 2010 fant danske Ole Olesen en gullring på Sørbo i Rennesøy ved hjelp av en metalledetektor.²³

Vi har også mange eksempler på at bygdeborger er identifisert av historieinteresserte amatører. Amatørens interesse er en med andre ord en kraft som må brukes. Og i vår tid, når et er lett både å etablere netttora og lage Facebook-grupper, er det en rimelig enkel oppgave å kople amatører sammen under ledelse av fagfolk – med en inspirasjon som kan gå begge veier.

Samtidig har ny teknologi gitt nye muligheter for å gjøre nye funn. Det gjelder alt fra undervannsarkeologi til bruk av metalledetektorer, fra georadar og luftfotografering.

Med andre ord: Planleggingen av hvordan ny kunnskap og innsikt skal vinnes fram mot 2030, er ikke bare et spørsmål om forskernes fantasi, men om folkelig engasjement. Mange kan ha lyst til å følge med – og til være med. Derfor bør det planlegges for en *deltakermodell*, der fagfolk ikke skriver for en krets av lesere som sitter og venter, men der mange kan medvirke og bidra underveis mot publikasjonene. For forskningens oppgave er ikke bare å gjøre funn, men å formidle dem. Ja, mer enn det: å engasjere en bredere krets. Det

---

²¹ Å engasjere legfolk i forskning er blitt både emr utbredt og mer fruktbart. Det har til og med fått sitt eget navn – “crowdcrafting”. <http://www.london-nano.com/news-and-events/news/crowdcrafting-opens-up-the-wisdom-of-crowds-for-science> . Og det er noe som benyttes ikke bare i humaniora og samfunnsfag, der folk kan trekke veksler på egne erfaringer for forskningen. Det er også brukt på esoteriske forskningsfelter som for eksempel protein-folding, som stiller store krav til romsans, mønstergjenkjenning og fantasi. Se for eksempel <https://foldingforum.org/viewtopic.php?f=17&t=2528> . Et eget program, Foldit, er gjort tilgjengelig for alle. Se for eksempel http://www.reddit.com/r/explainlikeimfive/comments/1ltvi3/eli5_protein_folding_and_how_games_like_foldit/

²² Se <http://www.khm.uio.no/besok-oss/vikingskipshuset/utstillinger/oseberg/1-osebergfunnet.html>

²³ Se <http://www.p4.no/story.aspx?id=351940>

må være med i opplegget for forskningens organisering – og kan tenkes som et gjennomført eksperiment i forbindelse med nedtellingen mot 2030.

Ulike eksempler på folkelig deltakelse i å finne og tolke fortiden

II. Arrangementer og begivenheter.

Foran er det skissert hvordan Olav Haraldssons livsreise kan være den røde tråd i en forskningsbasert fortelling, der de enkelte episoder flettes sammen i en stor og mangfoldig fremstilling, og der ulike steder inviteres til å gi sine bidrag.

Om det ikke tas for bokstavelig eller anses for frivolt, kan man se på det som en voksenvariant av eventyret “Tyrihans som fikk kongsdatteren til å le”: den ene etter en andre kan bli med i en større rekke, under parolen “Vil du være med så heng på!” Mange steder og flere land kan trekkes inn gjennom sine bidrag til sekvensen av aktiviteter, fra Tore Hunds Bjarkøy (kanskje i forbindelse med 1000-årsmarkeringen av Olavs tvangskristning av Hålogaland i 2020) til nederlaget for Knut den Mektige ved Helge Å i Skåne i 1026.

Men Olavsjubileet må være noe mer en å flette sammen fortellingene om hans kongsgjerning slik de knytter seg til ulike steder. Det bør planlegges for en rekke arrangementer og utstillinger underveis, og som toppes i selve året 2030. Noen av disse arrangementene bør selvsagt ha et historisk sikte. Men ikke alt kan bestå av tilbakeskuende begivenheter. Andre bør ha som mål å presentere oss selv for oss selv på det mest moderne.

Tre andre elementer kan knyttes til disse.

For det første at de stiller *utfordringer til oss selv* – det vil si til ulike virksomheter der man lager en større mønstring av hva Norge er blitt og er representativ for i året 2030. For dette kunne man ta som motto en boktittel, som en annen stor norsk nasjonsbygger, Nordahl Rolfsen, brukte. Ved siden av å lage leseboken for generasjoner av skoleelever i Norge, skrev han også en reiseskildring fra Verdensutstillingen i Paris i 1900. Det var også et leseverk. Han kalte det “I arbeidets eventyrland”.

For det andre at slike mønstringer ikke bare er en tidsavgrenset innsats, med åpning og avslutning på en bestemt dato, men at de *brukes til å bygge kompetanse på ulike kjerneområder*. Det betyr også at det som skal gjøres, også må omfatte *bestillingsverk* i alt fra håndverk til kunst, musikk og diktning. Noe av det kan være retrospektivt for å gi oss ny innsikt, for eksempel om Olavsarven i billedkunsten som ble nevnt foran. Men noe må bestå i å stille nye krevende oppgaver for dagens kunstnere – ja til håndverkere og andre disipliner med – slik at de får en foranledning til å yte nye og overskridende bidrag.

For det tredje at dette organiseres slik at det hele blir *en del av presentasjonen av Norge for utenverdenen*, dels ved det vi inviterer folk fra andre land til å komme og ta del, dels ved at mønstringer og bidrag lages på en slik måte at de kan flyttes og presenteres i utlandet.

Nedenfor gis en del illustrasjoner på hvordan dette kan gjøres, altså eksempler på grep som kan tas og muligheter som kan gripes. Det er naturlig å begynne med noe som både knytter an til Olavsarven, men som samtidig trekker en tråd tilbake, ikke 1000 år, men 100 år.

Stiklestad 2030

Det såkalte Olavsjubileet i 1930 ble et vidtfavnende og mektig arrangement, på Stiklestad, i Trondheim og Trøndelag, rundt om i Norge – ja, faktisk rundt om i hele verden.

Mange enkeltelementer inngikk, fra restaurering av Stiklestad kirke til gjenreisningen av Nidaros Domkirke, med fullføringen av langskipet, Rosevinduet på Vestfronten, nytt orgel, korsalter og utsmykning av høykoret.

Det ble arrangert flere Olsokstevner, ikke bare flere steder i landet. Olsok ble markert i landets kirker, forordnet ved et rundskriv fra det Kgl. Kirke- og Undervisningsdepartement. I Nidarosdomen var det en rekke messer og gudstjenester, og det ble fremført kantater og konserter. Det var et stort oppbud av dignitærer fra mange land. I Domkirken kirkelige markeringer. Kirken ble også brukt som rikets storsal, bl.a. med et festmøte der Fredrik Paasche talte om Olav Haraldsson. På Logtun på Frosta ble det avviklet et eget feststevne, med avduking a fylkessteinene på Frostatinget. Den katolske kirke hadde sin et sett arrangementer både i Nidaros og på Stiklestad. I Norden og Europa, men også i USA og Canada ble det organisert en rekke messer og stevner, - ja i Afrika, Australia og Asia med. Olavsjubileet hadde en rekke historiske utstillinger med egne avdelinger i Erkebisppegården, i Vitenskapsmuseet. Det var ulike 900-årsfester rundt om i landet i årene 1921-24. Alle opplysningene er samlet og systematisert i et verk på over 700 sider, *Nidaros og Stiklestad. Olavsjubileet 1930. Minneskrift*.²⁴ Denne boken gir ikke bare en historisk fremstilling av bredden i initiativ og arrangementer – den er samtidig en stor idésamling til hva som kan både tenkes og realiseres ved nasjonaljubileet 100 år senere, i 2030.

På Stiklestad markerte den kirkelige feiring på Olsok, den 29. juli 1930 selve høydepunktet. Hele 40.000 møtte frem og samlet seg på kollene og i skråningene rundt Olavsstøtta. Men det som både kan og må gjøres ved 1000-årsjubileet, gir både nye muligheter og stiller andre krav enn den gang.

Folkemengden på Stiklestad ved 900-årsjubileet 29. juli 1930

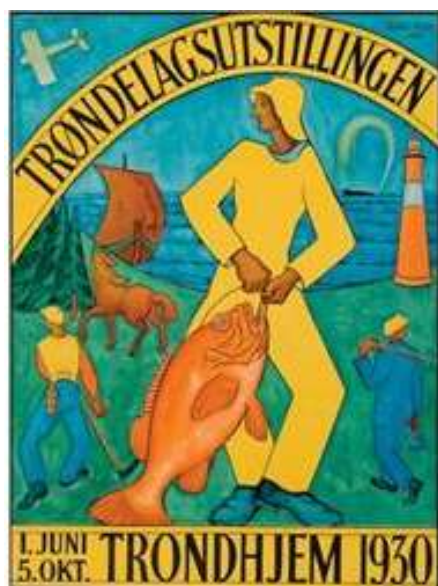
---

²⁴ Oluf Kolsrud, *Nidaros og Stiklestad. Olavsjubileet 1930. Minneskrift* (Oslo: Steenske forlag, 1937). Utgitt i årbokserien *Norvegia Sacra X*. Digitalt tilgjengelig på <http://www.nb.no/nbsok/nb/fe987f535923e15c70ba6a7bc465080b.nbdigital?lang=no#0>

Trøndelagsutstillingen 2030

I dag er det kun 90-åringer som opplevde Trøndelagsutstillingen i 1930, som ble arrangert i tilknytning til 900-årsjubileet for Olav Haraldssons fall på Stiklestad. Men for mange som ble født etterpå, levde Trøndelagsutstillingen gjennom foreldres og besteforeldres opplevelser. Utstillingen og varmsommeren 1930 ble, som det heter, legendarisk: Den lå i hukommelsen og den levde i fortellinger.

Trøndelagsutstillingen 1930: Plakaten med det tradisjonelle – fembøringen, og det mest moderne – fly. Og åpningen var grandios!

Hvorfor ble det slik? Jo, utstillingen festet seg til minnet fordi den satte fantasien i særlig sterke svingninger. Og det gjorde den først og fremst fordi den var en bragd, så stort tenkt og anlagt, at det i dag er vanskelig å fatte hva de den gang hittet på og maktet å virkeliggjøre og gjennomføre.

Trøndelagsutstillingen 1930 dekket store deler av Øya, og en gangbro ble bygget over til båt og fisker utstillingen på Skansen

Utstillingens hovedområde var *sentralt plassert* i Trondheim, på Øya, med store *installasjoner*. Men mange deler av byen, fra den gjenreiste Nidarosdomen til hagebyen på Lerkendal, ble tatt i bruk som del av den store design. En egen gangbro ble bygget over til Skansen, der båt- og fiskeriutstillingen var lagt ved fjorden.

Det var stor *bredde i utstillingene*: av alt fra tidens nyeste teknologi til tradisjonell husflid, fra den mest aktuelle ingeniørkunst i betong til gammel båtbyggerkunst, representert ved en fembøring med tverrsegl.

Arrangementene var svært mangfoldige, og favnet alt fra operasang til sport. På Stadion deltok et tusentall turnere i én oppvisning. Og det var *tevlinger* på mange fagområder, fra veving til gartneri.

Men Trøndelagsutstillingen var ikke bare noe man kom for å *se*, den var en bred invitasjon til *deltakelse*, både for grupper og foreninger, for bedrifter og organisasjoner og for enkeltindivider fra Trøndelags og landets mangfoldige arbeids- og næringsliv. For eksempel leide Kabelvåg musikkforening Helgelandskystens dampbåt “Vefsn” til en pris av 3000 kroner for en lysttur til Trøndelagsutstillingen. Kabelværingenes tur varte i seks dager og i varmsommerens beste vær. Og den turen ble holdt for den flotteste i foreningens historie!²⁵ -Kunstneren og reklamemannen Emil Sophus Lorch-Falch fikk en ærespris for en treskulptur

²⁵ Se http://musikkforeninga.com/?page_id=3045

av “Slaget på Stiklestad”, skåret i bjørk, med både landskap og sentrale skikkelser som Olav Haraldsson, Tor Foleson og Tore Hund med.²⁶

Trøndelagsutstillingen 1930 ble altså organisert som *en utstilling av utstillinger* – en landbruksutstilling, en båtutstilling, en bilutstilling, en maskinutstilling, osv. Landets fylker hadde sine stands. Landets fremste bedrifter viste frem ulike produkter og prosesser: sigarettproduksjon, glassblåsing, orgelbygging. Det samme gjorde lokale produsenter – Lefstad sport i Trondheim presenterte seg med sin nye sykkelmodell “Nidaros”. Så tusener kom, ikke bare for å se, men også for å demonstrere og for å delta.

Det ble et makeløst arrangement, både i skala og mangfold. På kveldstid var det tivoli og pariserhjul i en egen fornøylesavdeling, som kunne det være en magisk opplevelse. Selv et solskip, en kinesisk djunke ble tatt opp Nidelven og forankret mellom Øya og Skansen!

Et solskip – en kinesisk djunke – ble tauet opp Nidelven og forankret ved utstillingsområdet.

²⁶ Se <http://www.steinkjerleksikonet.no/index.php?artikkel=1116> . Et bilde av den finnes her https://www.google.no/search?q=Tr%C3%B8ndelagsutstillingen+1930&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ei=KZ2DU4SWFvTD4QSKqYHQCg&ved=0CAgQAUoAQ&biw=1195&bih=702#facrc=&imgdii=&imgrc=mO7S9H6ut36CyM%253A%3Bo2L-lwcPM21oIM%3Bhttps%253A%252F%252Ffc2.staticflickr.com%252F4%252F3444%252F3774176037_2050cc3b42_z.jpg%3Bhttps%253A%252F%252Fwww.flickr.com%252Fphotos%252Ftrondheim_byarkiv%252F3774176037%252F%3B640%3B203 Og kanskje finnes noen som har tatt vare på originalen?

De som sto for utstillingen må ha tenkt på at det *ikke skulle bli den siste*. Derfor ble en av generalsekretærens oppgaver å lage en offisiell beretning. Den kom i to svære bind, hvert på nesten 400 sider. Og, som det vil fremgå av bildene av innholdsfortegnelse i de to bindene gjengitt nedenfor, lå det en nitid planlegging til grunn for utstillingen, fra program og innbydelser til spesialutstillinger og priser for beste bidrag på ulike områder. Ja, beretningen beskriver alt fra utstillingsjuryens mangfoldige arbeid til billettkontroll og adgangsregler, fra vakthold og renhold til restauranter, musikk og underholdning. Selvsagt er det et eget kapittel både om utstillingens åpning og dens siste dag. -Og ja, i et år der striden raste om byens navn skulle være Nidaros eller Trondhjem, er det også et eget kapittel om “Navnesaken”.

Poenget her er dette: *Beretningen fra 1930 er en dreiebok for en Trøndelagsutstilling i 2030!* Og den gang planla de det som fra først av måtte ha fortont seg som ville fantasier, og gjorde dem til virkelighet!

Det var en Trøndelagsutstilling i forbindelse med byjubileet i 1997. Men sammenliknet med utstillingen i 1930, var den både mindre ambisiøs og i mindre skala. For det som skal skje i 2030, er det dreieboken fra 1930 som må legges til grunn. Og man bør komme raskt i gang med den første planlegging.

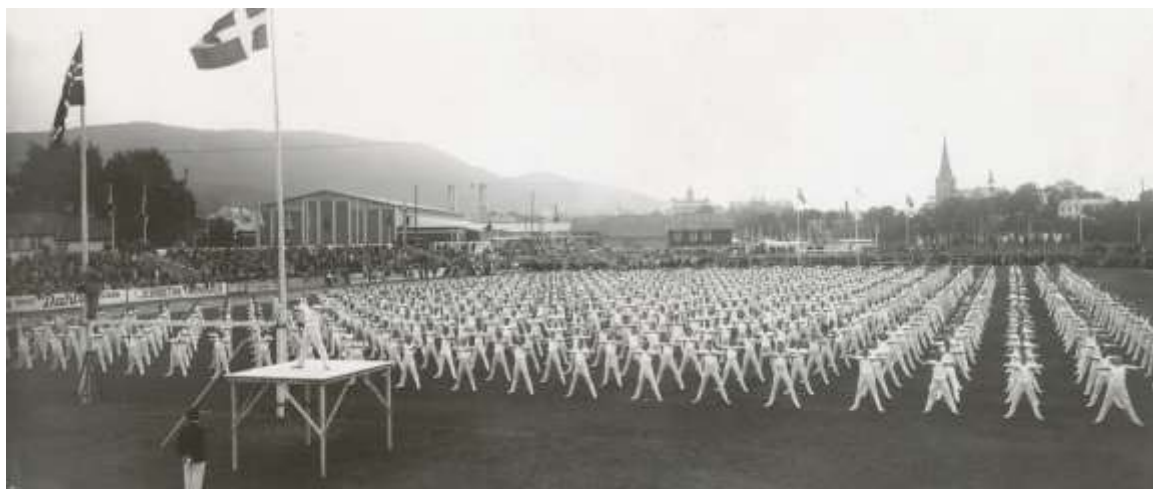
En utstilling gir en stor og rik anledning til å vise oss frem og se alle andre – ja, gjøre hverdagshelter av noen og hver. I så måte gjelder det formannen for 1930-årsutstillingen, marinekaptein O. Bergersen, sa ved åpningen den gang:

«Det som vi her skal legge frem, er de tusen henders arbeide. Hvert hammerslag, hvert spadestikk, hvert åretak, hvert øksehugg, det er alt sammen ting som hver for seg ikke setter merke etter seg i historien. Men sammen bygger det vårt Norge i dag, som det bygget det i går og vil bygge det i morgen.»

Kort sagt: På en utstilling kan vi oppdage det vi vil ønske å ta i bruk eller ta etter. Vi kan bryte ut av våre egne små sirkler og ved å møte og komme inn i andres arbeid og ytringsformer – ved å åpne for «det store spelet» i samfunnet. På en utstilling som *konsentrerer variasjonen*, kan også landet fremstå som en enhet vi har gjort mangfoldig ved sammen å gjøre hvert vårt.

Innholdsfortegnelse i Del I og Del II av
Trøndelagsutstillingen 1930. Offisiell beretning,
Ved F. W. Rode, Utstillingens Generalsekretær.

Fra turnoppvisningen på Stadion under Trøndelagsutstillingen i 1930

I 1930 var Trøndelagsutstillingens arrangementer på en gang storslagne og folkelige. Dette bildet er fra sangerfesten i Sangerhallen .

Nidarosdomen og Erkebispegården

Ned gjennom århundrene har Nidarosdomen vært det sentrale landemerke i Trondheim. Og selvsagt var Nidarosdomen også det kirkelige sentrum for Olavsjubileet i 1930. Domkirken hadde gjennomgått både en omfattende restaurering og en oppskalering. Vestskipet var gjenoppbygget. Rosevinduet kommet på plass etter en storslått innsamling blant norske kvinner. Et av Europas største orgler, Steinmeyerorgelet sto ferdig, for en stor del finansiert ved private bidrag. Et mannshøyt sølvkors satt på et korsalter midt i kirken, var en gave fra norsk-amerikanere. Så selv om katedralen lå i Trondheim, ble gjenreisning og utsmykning altså sett på som nasjonale oppgaver. Og man tenkte at detaljer ikke er bagateller. For eksempel ble det laget et halskors i sølv, en miniatyr på ca. 9 cm, av korset på Korsalteret. Det kunne man kjøpe i 1930 – og det bidro til finansieringen!

Gaven fra norsk-amerikanere i 1930: Sølvkorset på Korsalteret.
Foran står biskop Tor Singsas og prest Arnt Johan Vistnes.

Steinmeyerorgelet er nå nyrestaurert, og ble innviet den 16. mai 2014 som en del av Grunnlovsjubileet. Nidaroskatedralen har også et unikt barokkorgel, som var konstruert av den berømte orgelbygger Joachim Wagner. Det var ferdig oppsatt i 1741, og ble restaurert, rekonstruert og tilbakeført til sin originale stemmeprakt i 1994. De to orglene er med på å gjøre Nidarosdomen unik også for konserter – en plass dommen også har hatt på grunn av korene som har vært knyttet til den, mest kjent er vel Nidarosdomens guttekor, landets eldste.

Den sentrale plass Nidarosdomen – både kirkehistorisk og kunstnerisk – må ha i et Nasjonaljubileum 2030, er udiskutabel. Det finnes ingen mektigere bygning i landet. Både katedralen, historien som ligger bak og områdene som ligger rundt, innbyr til et rikt sett arrangementer og markeringer.

Steinmayerorgelet og Wagnerorgelet i Nidarosdomen

For Nidarosdomen er del av et større kompleks, der den viktigste “tilliggende herlighet” er Erkebispegården. Kongsgården eller Erkebispegården tjente fram til 1930 som hovedkvarter for hæren nordenfjells. Ved feiringen av Olavsjubileet den gang, ble mye av anlegget frilagt. I 1930 ble også en rikshistorisk utstilling lagt her.

I 1983 brant de militære magasinene ned – de var bygget i tre. De hadde også huset verdifulle gjenstander fra Nidarosdomen. De gamle steinbygningene, derimot, holdt stand. En storstilt arkeologisk utgraving igangsatt i perioden 1991-95 – en av de mest omfattende i Norge noen gang. Det ble gjort rundt 160.000 funn, mange viktige, og 100 hustufter. Et av de på en gang mest vesentlige og vakre, var funnet av erkebispens myntverksted fra 1400-tallet.

Da sørfløyen skulle gjenreises ble det holdt en internasjonal arkitektkonkurranse. Regjeringen gikk inn med støtte til et nytt anlegg, som sto ferdig til byjubileet i Trondheim i 1997. Viktige deler av de arkeologiske funn, inkludert myntverkstedet, er nå i den permanente utstilling i de nyreiste bygninger. De omfatter også originalskulpturer fra Nidarosdomen. Ulike sentre for forskning og studier har også hatt tilhold i Erkebispegården.

Både ved NTNU og Vitenskapsmuseet finnes det både omfattende materiale og kompetanse som må spille en stor rolle i forbindelse med nedtellingen mot 2030. Vitenskapsmuseet har både en utstilling om “Livet i Trondheim i katolsk middelalder (ca. 1050-1537) og en utstilling om Midt-Norges forhistorie som dekker 10.000 år fra den eldste steinalder til 1000-tallet e.Kr.

Å planlegge både for den kirkehistoriske markeringen av Olavsjubileet og av arbeidene som skal føre fram mot 2030, med full bruk både av Nidarosdomen, Erkebispegården og andre funnsteder i Trondheim (som ved Folkebiblioteket) og Trøndelag, må begynne tidlig. Og som i 1930, kan det legges en rikshistorisk utstilling til Erkebispegården.

Da må man også være åpen for at det kan gjøres nye interessante funn i de neste 15 år. For eksempel ble de i 2014 igangsatt søk etter Olav den Helliges grav med georadar inne i

Nidarosdomen. Forsker Øystein Ekroll forteller at det foreløpig er avdekket interessante strukturer i oktagonen, og at det ville være interessant å kartlegge dette før 2030.²⁷

Det er imidlertid et tredje anlegg som også må være med i planleggingen: Trondheim katedralskole. For den ble etablert i tilknytning til helliggjøringen av Olav, og ble senere utviklet sammen med Nidarosdomen.²⁸ Den opprinnelige betydningen av en *schola* var en gruppe gutter trent i sang for å kunne ta del i kirkens liturgi. Men da måtte de også kunne beherske kirkens språk, latinen – herav navnet “latinskolen”. Katedralskolen var en integrert del av Trondheims musikkliv gjennom sang og liturgi, og indirekte en del av dens intellektuelle liv gjennom den skolering som skolen ga til generasjoner av unge gutter, de lærere som var knyttet til den. Katedralskolens festsal benyttes stadig til møter i Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab.

Men Nidarosdomen hadde en videre betydning for utviklingen av norsk utdanning gjennom middelalderens to store tradisjoner for opplæring. Den ene som bidro til kirkens liturgi gjennom tekst og sang var representert ved katedralskolene – skolene er unge gutter fikk opplæring i latin og sang. Den andre bidro ved å oppføre kirkebygningene og utsmykke dem. Hos Snorre leser vi at Olav gjennom hele sitt regime satte prester og lot bygge kirker. Men det holdt ikke med prester som kunne messe og korgutter som kunne synge som del i liturgien. Skulle kirker og katedraler bygges, måtte ulike ferdigheter mobiliseres – til å tegne altere og skip, til å hogge stein, til å snekre tak, til å slå kopper for takene, til å sy messehagel, støpe glass til rosevindue. Disse ferdighetene ikke bare gruppert – de ble etter hvert organisert i laugene for steinhoggere, for tømmermenn, for glassmestere, for blikkenslagere, osv. Og de som skulle inn i laugene måtte trenes, systematisk og over lang tid – som lærlinger før de fikk svennebrev, og videre om de skulle få mesterbrev. Og da er dette viktig: Det hundreårige arbeidet med å reise, utvide – og gjenreise! – Nidarosdomen, har vært Norges lengste løpende byggeprosjekt!

Virksomheten opplæringen av de mange grupper av håndverkere var ikke rent nasjonal. For både tankemønstre – for eksempel om hvordan en kirke skulle se ut, eller fremgangsmåter – for eksempel om funderingen av en kirkemur, var noe man tok etter fra andre steder i verden ute. Derfor hadde håndverkerne gjerne sine vandreår slik at de kunne lære av fagets fremste utøvere i flere land, og de som kom som omflakkende svenner ble tatt i mot i et internasjonalt nettverk av fagfeller. Derfor kan vi finne bumerket til en engelsk steinhogger også i Nidarosdomen i Trondheim.

I forbindelse med nasjonaljubileet må altså ikke bare tekst og musikk representeres, men også slike yrkesferdigheter og slik håndverkskunnskap markeres. En god illustrasjon på hvordan dette kan gjøres, er alt realisert ved den steinhuggerfestivalen som første gang ble arrangert i forbindelse med Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeiders 140-årsjubileum i 2009. En ny steinhuggerfestival ble arrangert i 2012, da 100 steinhuggere fra 18 ulike nasjoner kom for å hogge hver sin skulptur. Det skjedde ved Erkebispesgården i løpet av bare to dager.²⁹ En ny festival er planlagt for sommeren 2016.

²⁷ Se <http://www.nrk.no/viten/er-dette-olav-den-helliges-grav-1.11557513>

²⁸ Se Asbjørn Hernes, *Schola Nidrosiensis: Opphav og alder* (Trondheim: Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab, 1960. I kommisjon hos F. Bruns bokhandel)

²⁹ <http://www.nidarosdomen.no/nb-no/ndr+restaurering/steinhuggerfestival/steinhugger+festival.html>

Men hvorfor begrense dette til steinhuggere, selv om de har en særlig tilknytning til Nidarosdomen? Også andre håndverk er blitt preget av den – ja, Nidarosdomen har vært et snart 1000-årig verksted, og er sammen med Trondheim Katedralskole landets eldste, permanente utdanningsinstitusjon, med lærlinger under trening i mange fag.

Vikingutstillingen 2030

Olav Haraldsson var vikinghøvding før han ble helgenkonge. Vikingtiden regnes vanligvis som perioden fra omkring 790 fram til 1050. Høymiddelalderen dateres vanligvis som perioden 1050-1300. Da kan man hevde at “høyvikingtiden” langt på vei falt sammen med Olavs Haraldssons levekår.

Olav var med da danskene underla seg hele England for første gang – ja, hans krav på Norge ble godkjent av danske Knut den mektige, den fremste av tidens konger. Den samme Knut, som mente seg forrådt, var også den som drev Olav fra Norge i 1028. Knut så på seg selv først og fremst som en konge av England, og hersket over Nordsjølandene. Han var til stede i Roma da pave Johannes XIX kronet den tyske kong Konrad til keiser av Det tysk-romerske rike i 1027.

Knut den mektige døde fem år etter at Olav Haraldsson falt på Stiklestad, og ble gravlagt i domkirken i Winchester. Men det siste store forsøk på å legge England under en

skandinavisk konge, skjedde da Olav den Helliges halvbror, Harald Hardråde, gikk til angrep i 1066, men selv falt ved Stamford bridge. Til gjengjeld hørtok og vant Hertugen av Normandie, William, England samme år, etter seieren i slaget ved Hastings. Og denne William Erobreren nedstammet fra vikingene i Normandie. Hans krigsteknologi var også preget av vikingene, slik det bl.a. går fram av det berømte Bayeux-teppet fra 1070, der flåten av Williams “vikingskip” er tydelig brodert.

Utsnitt av det vel 70 meter lange og en halv meter brede Bayeux-teppet fra ca. 1070, som tydelig viser påvirkningen av vikingenes skipsteknologi da Wilhelm Erobreren hørtok England.

Fordi Olav Haraldsson var en vikingkonge, kommer man ikke forbi denne delen av hans historie når 1000-året som er gått siden hans død skal markeres. Nasjonaljubileet i 2030 er en anledning til å lage en større utstilling for å fornye vår kunnskap om vikingtiden og fortelle historien om den på nytt.

I årene 2013-2014 er det laget en storslagen vandreutstilling om vikingene gjennom et samarbeid mellom *Nationalmuseet* i Danmark (22.6-17.11/2013), *The British Museum* (6.3-22.6/2014), og *Museum für Vor- und Frühgeschichte i Berlin* (10./2014– 4.1/2015). Kjernen i de tre versjonene var den samme. Men den er på hvert av stedene supplert med lokalt materiale fra vikingtiden og dermed gitt en egen profil. Navnet på den danske utstillingen var “Viking”, den engelske “Vikings: Life and Legend”, og den tyske “Die Wikinger”. Der utstillingen er vist, har den vakt enorm interesse og begeistring – mediene har omtalt dem verden rundt og det har vært vanskelig å sikre seg inngangsbillett.

Vikingskipet “Roskilde 6” er 37 meter langt, her i sin stålramme under utstillingen ved British Museum i 2014.

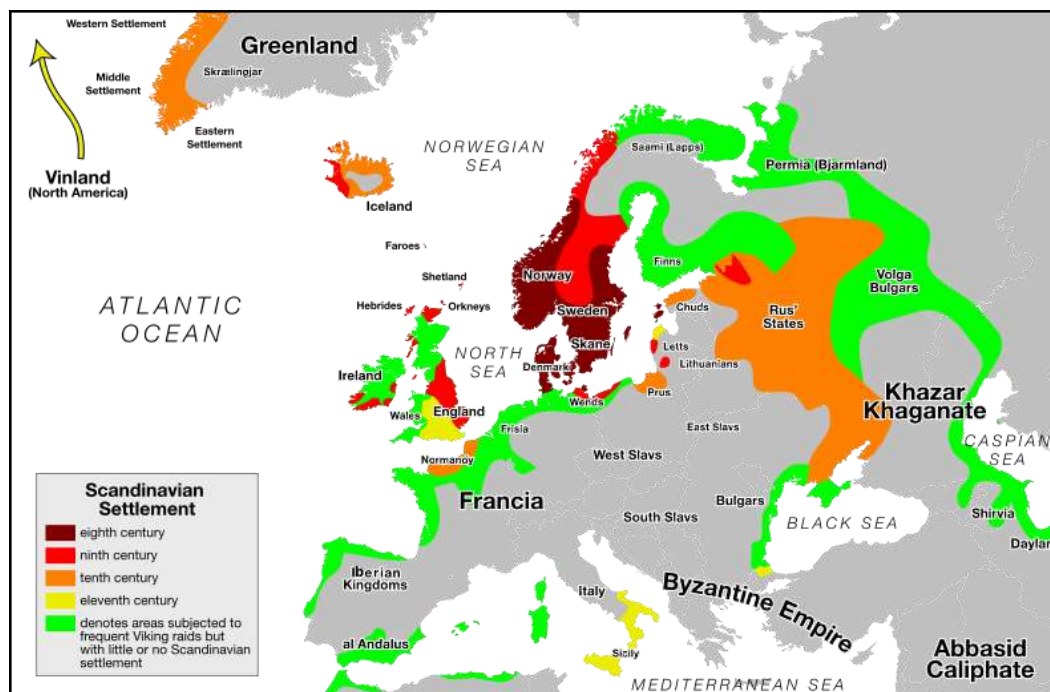
Det symbolske sentrum for disse utstillingene har vært vikingskipene, representert ved det såkalte “Roskilde 6”, det største langskip som noen gang er funnet, : hele 37 meter. Restene av det er montert på en stålramme som gjør det mulig å oppleve dimensjonene. Skipsrestene ble funnet i 1996-97, men nærmere undersøkelser indikerer at det ble bygget i Viken eller Oslofjorden omkring 1025 – altså mens Olav Haraldsson var konge. Olav brøt med Knut den mektige i 1024 og herjet i Danmark i 1026. Men etter nederlaget ved Helge Å, måtte han etterlate seg flåten og flykte tilbake til Norge. –Det er lite tenkelig at han ikke har hørt om et så stort skip – det har ikke vært så mye mindre enn den berømte “Ormen lange”, som Olav Tryggvason hadde latt bygge i 996/997 ved Ladehammeren i Trondheim, tusen år før Roskilde 6 ble funnet. Vi kan ikke vite sikkert, men de er ikke utenkelig at det ble bygget for Olav eller en av hans allierte.³⁰

Vikingskipene er altså det fornemste uttrykket for den særegne krigs-, skips- og sjøfartsteknologi som vikingene utviklet. Deres langskip var på en gang havseilere, kystfartøy og elvebåter. Ja, med godt mannskap kunne de ros raskere opp elvene enn fotfolk kunne marsjere på elvebreddene ved siden av. De kunne drives av både seil og ror, og var så lette at de kunne trekkes over halvøyer ved eid, eller mellom elver på land. De fungerte ikke bare som transportmiddel og som handelsfartøy. De var selvsagt krigsskip, spesielt egnet for amfibie-angrep – strandhogg kalte vikingene det – siden de både kunne ri på havbølgene og lett seile inn i og dras på land i grunne farvann. De kunne stikke av fort etter en herjing før

³⁰ Se Jan Bill, “Roskilde 6,” i *Vikings*. (London: The British Museum, 2014), Garreth Williams, peter Pentz og Matthias Wemhoff (eds.), pp. 228-233.

folkene på land fikk samlet styrker til motangrep. Ja, langskipene var utmerkete landgangsfartøyer.

Vikingenes lange ferder brakte dem i kontakt med fire kontinenter.

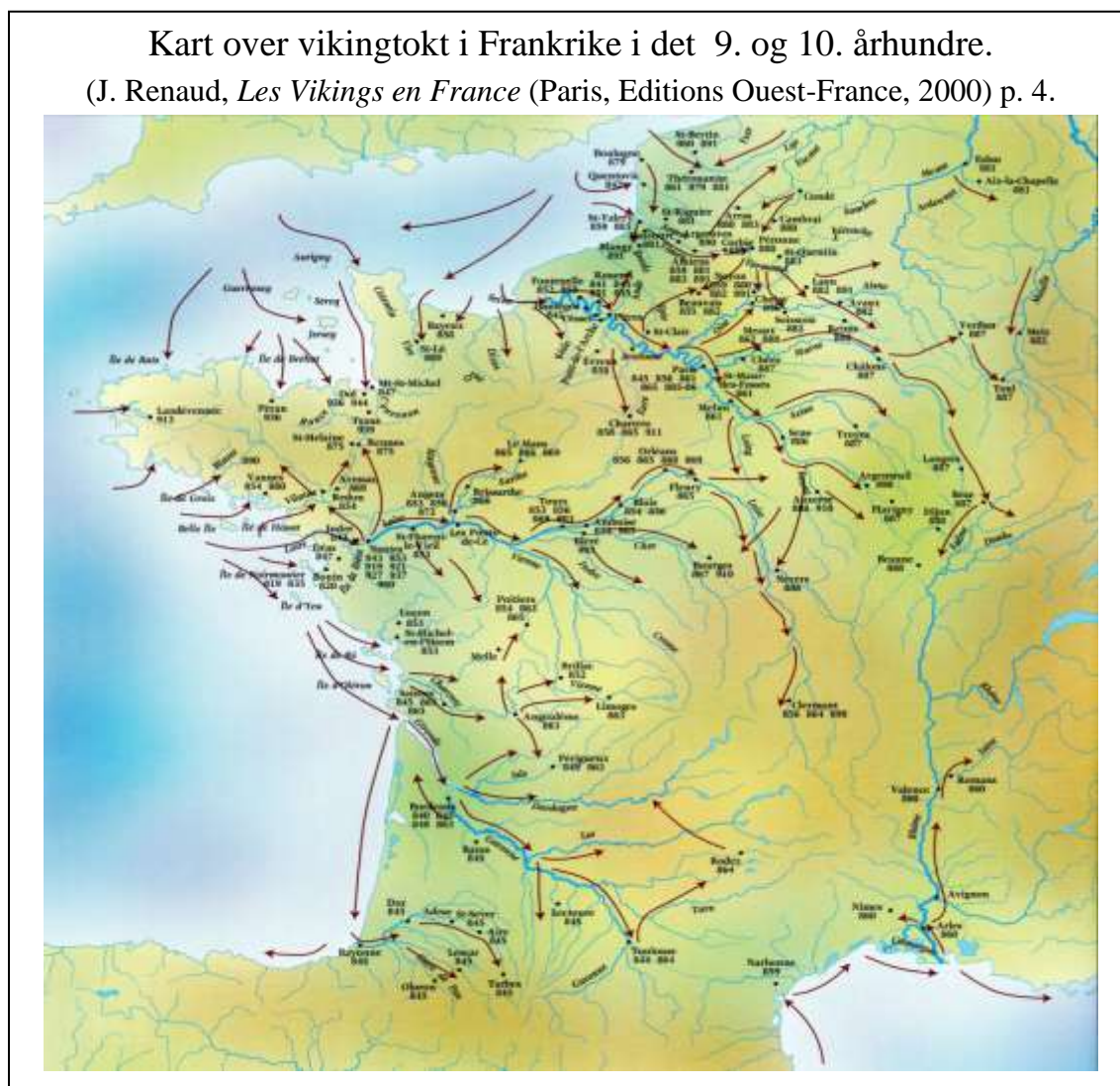
Vikingene dro på tokt fra Bjarmeland og Arkhangelsk i nord til Marokko i sør, fra Vinland, Grønland og Island i vest til det innerste av Middelhavet i øst. De seilte opp til

Kvitsjøen gjennom Russland ned til Svartehavet. De tok slaver fra Gardarike og solgte dem til arabiske land – eller tok kvinner fra Irland og Skottland til Island. De rodde opp Seinen til Paris og grunnla Dublin i Irland. Ja, et kart over vikingenes tokt innad i Frankrike tyder på at det er lettere å si hvor de ikke har vært, enn hvor de har vært.

Med andre ord: Vikingenes særegne maritime krigsteknologi og sjømannskapet som fulgte med, gjorde at de ved tokt og gjennom skiftende koalisjoner trådte i kontakt med kulturer på fire kontinenter – Europa, Amerika, Asia og Afrika. De både påvirket dem og ble påvirket av dem. De var del av et større internasjonalt nettverk som kan spores i myntfunn og bønnebøker, i DNA og i språk.

Kart over vikingtokt i Frankrike i det 9. og 10. århundre.

(J. Renaud, *Les Vikings en France* (Paris, Editions Ouest-France, 2000) p. 4.

Men vikingtiden var ikke bare strandhogg og invasjon, utpressing og invasjon, erobring og rov. Vikingene grunnla kongedømmer i England og Skottland. De tok del i en veldig kulturutveksling som kan spores i navn på hele regioner som Island, Grønland, Russland, og Normandie i Frankrike og på Sicilia i Italia. Sporene finnes også i et mangfold av stedsnavn i England, som Beckingham, Norwich eller Swansea og i ord som *cake* (av

kaka), *law* (fra *lagu*) eller *birth* (av *byrðr*). Tilsvarende språkspor finner man i franske stedsnavn eller i ord som i *bateau* (av *batr*), ordet for rar, *drôle* (fra troll), *babord* (av *bakborði*, den motsatte siden av styrbord der styreåren på vikingskipet var – jfr. det engelske *starboard*).

Omtrentlig utbredelse av gammelnorsk på 900-tallet. (Kilde: Wikipedia)

Vikingene kom i kontakt med tidens store religioner. Odin møtte både Jesus og Allah. Innvirkningen kan spores på så mange måter. For eksempel i sølv og mynter – i tidlig vikingtid var en stor del av myntene i omløp i skandinaviske land av arabisk opphav.

Kristendommen tok vikingene med seg hjem, og kristnet innbyggerne i landene de kom fra – vikingen Olav Haraldsson som hadde vært brutal i sine herjinger og rov, ble etter hvert Olav den Hellige, men ingen søndagsskolegutt.

Alt dette tilsier at det i 2030 må lages en større Vikingutstilling som kan fortelle denne historien.

En viktig grunn er at det kan tegnes et nytt bilde av en gammel tid. Dels trekker historikerne overraskende linjer på grunnlag av kilder og funn som lenge har ligget i montrene, skuffene og gjemmene. For eksempel bruker Svein Harald Gullbekk slitasjen av myntene til å tolke hvor hyppig de har gått fra hånd til hånd – altså om myntsirkulasjonen og pengevesenets fremvekst og fall i Norge.³¹ Som nevnt foran, har Gunnhild Røthe har nylest tekstene om Olav

³¹ Se Svein Harald Gullbekk, "Myntenens omløpshastighet i norsk middelalder: middelalderens økonomiske system," *Historisk tidsskrift* No 4. 2011, pp. 511-529.

den hellige for å synliggjøre mangfoldet av religiøse forestillinger som har nedfelt seg i sagn, der den norrøne kongesagatradisjonen møter kristne martyrlegender.³²

Ikke bare kommer det stadig nye tolkninger – det gjøres også nye funn. Noen eksempler er disse:

- Funnet av vikingsølv i Vale of York i 2007, som omfattet mer enn 600 sølvmynter, ved siden av armringer og hakkesølv – og noen objekter så langveisfra som Afghanistan og Usbekistan.
- Massegraven i Oxford med levninger av vikinger, som kom for dagen da man skulle bygges nye studentboliger ved St. Johns College i 2008, og som både har gitt ny informasjon og grunnlag for nye hypoteser.³³
- Massegraven som ble funnet i Weymouth, Dorset i England, i 2009. Den rommet 54 skjeletter og 51 hoder av skandinaviske vikinger som er blitt henrettet en gang mellom 910 og 1030, altså på Olav Haraldssons tid. De var blitt henrettet har vært unge, og funnene viser både stridsskader og infeksjoner. Ja, de har trolig vært mer sykelige enn det man vanligvis forbinder med røslige vikinger.³⁴
- I mai 2014 ble det rapportert at en gruppe amatørarkeologer hadde funnet en stor mengde gjenstander fra vikingtiden ved byen Cheboygan i delstaten Michigan ved kysten av Lake Huron. Funnet består av 194 gjenstander, de fleste av metall, bl.a. sverd, økser og andre våpen, sølvknapper, vekter, osv., men også knivskaft av hvalrosstenner fra Grønland. Foreløpig er det to hypoteser om hva som kan ha brakt dem dit: Enten at det er uttrykk for et utstrakt handelsnettverk, eller – den mest radikale hypotesen – at stedet kan ha vært en handelspost for vikinger med god kontroll av skipsleden utenfor.³⁵ Da må de ha trengt langt lengre inn på det amerikanske kontinent enn *L'Anse aux Meadows* på nordspissen av Newfoundland, der Helge og Anne Stine Ingstad i 1960 gjorde de funn som gjør at man regner stedet som Leiv Erikssons Vinland.

Med andre ord: En vikingutstilling vil ikke begrense seg til det vi har og vet fra før.

Vikinghistorien nyskrives stadig og er derfor spennende å lære og følge – og, ja, se!

---

³² Se for eksempel Gunnhild Røthe, "Fortellingen om Olav den helliges fødsel og dåp i sagalitteratur," i Inger Ekrem, Lars Boye Mortensen og Karen Skovgaard-Petersen (red.) *Olavslegende og den latinske historieskrivning i 1100-tallets Norge* (København: Museum Tusulanum Forlag, 2000), pp. 170-185.

³³ <http://www.smithsonianmag.com/history/a-viking-mystery-59648019/?no-ist=&page=1>

³⁴ <http://www.culture24.org.uk/history-and-heritage/archaeology/art470702-Executed-Vikings-oozed-smelly-pus-suffered-kidney-stones-decorated-teeth-say-archaeologists>

³⁵ <http://worldnewsdailyreport.com/usa-viking-artefacts-discovered-near-great-lakes/>

Gravfunnet i Weymoth, Dorset, i 2009 avdekket 54 skjelletter av skandinaviske vikinger henrettet på Olav Haraldssons tid

I april 2014 ble det gjort et sensasjonelt funn av gjenstander fra nordisk vikingtid ved de store sjøene i den amerikanske Midtvesten.

Et nasjonaljubileum bør se en slik vikingutstilling som en nasjonal satsing. De største samlinger av gjenstander og levninger fra vikingtiden finnes i Oslo, mektigst bland dem er vikingskipene på Bygdøy. I juni kom meldingen om at Statsbygg har fått i oppdrag fra Kunnskapsdepartementet å starte planleggingen av et nytt Vikingtidsmuseum på Bygdøy. Det skal omfatte det nåværende Vikingskiphuset, men også ha arealer for særutstillinger, uteaktiviteter, gjenstandsbehandling og utstillingsproduksjon. Derfor kan det nye Vikingtidsmuseet tenkes som et naturlig sentrum for nasjonaljubileet i 2030.

Men et slikt sentrum kan på samme tid være et knutepunkt i et nettverk av lokale utstillinger, der man flere steder i landet viser sin del av vikinghistorien, fortalt med utgangspunkt i lokale samlinger, men likevel tenkt som et hele, med arbeidsdeling når det gjelder tematisering og presentasjon. Det kan i så fall bli den første store nettverksutstilling – et Norgesnett for formidling av Norges og Nordens storslåtte vikinghistorie.

Samtidig er dette også en anledning til å bygge ut nettverket og samarbeidet med muséer som forvalter samlinger fra vikingtiden i andre land, slik det ble gjort ved vikingutstillingen København, London og Berlin. For som understreket foran: Vikingene inngikk i et nettverk som omfattet Atlanterhavet, Middelhavet og Svartehavet – og de dro inn til byene og inn i landene rundt. Vikingene var alt annet enn heimfødinger!

Vikingflåten

Funnene av vikingskipene – Tuneskipet (1867), Gokstadskipet (1880), Osebergskipet (1903) – var ikke bare viktige data for norsk arkeologi og historie. Funnene endret norsk selvoppfatning og identitet. Siden den gang er det gjort flere viktige funn, mang av dem i våre naboland.

Rekonstruksjonen av vikingskip begynte tidlig. Det kanskje flotteste eksempel, er skipet med navn “Viking” som ble bygget i 1892/93 i Sandefjord som en tro kopi av Gokstadskipet. Det var om lag 24 meter langt og 5 meter bredt. I 1893 seilte det under kaptein Magnus Andersens ledelse og med et mannskap på 11 til Nord-Amerika. Ruten gikk via Newfoundland og New York, opp Hudsonelven, gjennom Erie-kanalen til de store sjøene og Chicago. Der var det del av Verdensutstilling i 1893. Det figurerte også på et amerikansk frimerke i 1925 som markering av The Norse-American Centennial. Det finnes stadig, i Good Templar Park i Geneva, Illinois, og er under restaurering.³⁶

Hundre år senere fikk skipsreder Knut Utstein Kloster bygget nok en replika av Gokstadskipet, “Gaia”, som ble gitt i gave til Sandefjord Kommune i 1993. Det var bygget på Sunnmøre i 1990. I 1991 seilte det under Ragnar Torseths ledelse til New Foundland for markeringen av 1000-års jubileet for Leif Erikssons ferd til Vinland.

Det er bygget flere kopier av vikingskip, i både Danmark, Sverige og Norge. Men det finnes knapt noe sentralt register over dem. Det var heller ikke ett slags vikingskip, men mange ulike typer for ulike formål. Noen var beregnet for handel innen skjærgården, som frakteskuter. Olav Haraldsson kom tilbake til Norge i 1015 med bare to knarrer, handelsbåter, da han ville søke kongemakt i Norge. Noen var ført og fremst beregnet som langskip, altså krigsskip, og bygget for havseilas og strandhogg. Deler av båtbyggerkunsten er blitt bevart

³⁶ [http://en.wikipedia.org/wiki/Viking_\(ship\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Viking_(ship))

opp til vår tid, selv om det mest er bygget skuter av mindre format enn langskipene, som fembøringen, Nordlandsbåten og Bindalsfæringen.

Byggingen av trebåter som har fellestrekk med vikingskipene har levd helt fram til våre dager.

Også de senere år er det konstruert nye vikingskip, etter lokale initiativ og lokale dugnader. Et av de nyeste er byggingen av “Draken Harald Hårfagre”. Den startet i 2010 og skipet ble sjøsatt i 2012. Det har 25 par årer. Men da den ble bygget, hadde ingen kyndighet eller erfaring med å ro eller seile skip av en slik størrelse. Så det første året ble brukt til å eksperimentere og lære om hvordan båten burde rigges, seiles og ros. Skipet la ut på sitt første tokt i 2012.³⁷ Et annet omfattende og kreativt arbeid er i gang av Stiftelsen Nytt Osebergskip. Det omfatter også bygging ikke bare av et nytt Osebergskip, men også snekring av to vikingsleder og Osebergvognen – og dermed omfattende treskjæring.³⁸ I juli samseiler “Saga Oseberg” og Gaia inn til Oslo Det er også planlagt å rekonstruere et annet skip, Klåstadskipet, et lasteskip fra om lag 990, som ble funnet ved Larvik i 1893, men først utgravd i 1970.

De som har bygget vikingskip har erfart at små endringer i utformingen av skrogene kan stå sterkt ut i sjødyktighet og seilegenskaper. Dette er forøvrig helt i tråd med det som ble formulert av den kjente samfunnsforskeren Eilert Sundt, i hans beskrivelse og analyse av utviklingen av Nordlandsbåten som en særdeles lettrodde og seilbar båt, med mange anvendelser til frakt og fiske – og som likevel Sundt kalte “forførerisk vakker”.³⁹

³⁷ http://no.wikipedia.org/wiki/%C2%ABDraken_Harald_H%C3%A5rfagre%C2%BB

³⁸ http://www.osebergvikingskip.no/documents/blog_1.php

³⁹ Sundt skrev at denne

skønhed er ikke hengt udenpå som et overflødig smykke, men er visserlig kun det uvilkårlige uttrykk for eller det synlige mærke på de fortrinlige egenskaber, som sagkyndige enstemmig tillægge den: den store lethed både for årer og vind, så den danser hen over bølgerne. - Det er et tidsfordriv under reiser langs disse vidstrakte kyster at se på mågerne, som sveve henover, og på bådene, som fare forbi: øyet blir aldri mæt."

Sundts tese var enkel. En båtbygger ville *kopiere* det som hadde fungert før. Men ingen båtbygger – det var den gang båtbygging var et håndverk – kunne få en båt som var *akkurat lik* en annen. Han ville telje av for mye eller sage et bord litt for langt – små avvik i forhold til originalen, et resultat av små feilgrep ved bruk av øks og sag, altså *tilfeldige utslag*. Båten kunne bli litt lengre, litt bredere, få litt rettere stavn, osv. Men selv de minste slike avvik kan bli *merkable* under seilasen. At de er

Som en del av nasjonaljubileet i 2030 bør det være et mål å bringe de eksisterende vikingskipene sammen, og la dem stevne inn Trondheimsfjorden. Og det bør ansføres til å bygge flere innen den tid. Som nevnt foran, lot Olav Tryggvassons “Ormen Lange” bygge i 996/997, ved Ladehammeren i Trondheim. Men Ladejarler til tross: Det er ikke noe skikkelig langskip i Trøndelag. Ei heller på Møre, der Mørejarlen hadde tilhold – selv om altså Gaia og noen andre mindre vikingskip er bygget der. Det er altså nær Erling Skjalgssons gamle rike på sørvestlandet at man ved “Draken Harald Hårfagre”, og i Viken ved Saga Oseberg, ant man er i full gang. Det er en utfordring som trønderne ikke kan la ligge. Det kan man heller ikke gjøre i Østfold, der man vet mye om hvordan Tuneskipet ble konstruert, men der man så langt bare har en fullskalaversjon i papp. Den må bygges i tre!

---

merkbar, er *ikke* tilfeldig. Var den dårligere, ville han be om en som var lik den forrige, mer hensiktsmessige versjon. Hadde tilfeldighetene derimot resultert i en båt som var litt bedre, ville han neste gang be om en kopi nettopp av denne forbedrete utgave. Over tid ville slike tilfeldige forbedringer dermed hopes opp. Og slik kunne det gå til, at over tiårene, kunne det ut fra en enkelt båtbyggers verksted vokse den mest perfekte sjøbåt. Se Eilert Sundt *På havet* (Oslo: Gyldendal, 1976).

De siste 20-30 år er det bygget
en rekke vikingskip

Draken Harald hårfagre under
bygging og under seilas

En mønstring av de vikingskip som faktisk finnes, ville gi en makeløs markering av 2030. De såkalte “Tall Ships”-seilasene, som samler fullriggere som “Christian Radich”, Sørlandet og “Statsraad Lehmkuhl” fra mange land, vekker alltid stor interesse og oppmerksomhet. Å samle den største vikingflåten – av “Long Ships” – siden vikingtiden, ville være en nasjonal bragd og en internasjonal begivenhet – den ville kunne ses på fjernsynsskjermer jorden rundt!

En slik mønstring kan ikke ha som formål ikke bare en ren jubileumsmarkering. Den må også tjene til kunnskapsoppbygging om trebåtbygging. Det betyr at det også må bygges opp et nettverk mellom dem som alt har bygget vikingskip, slik at man kan lære av hverandres erfaringer. Ja, slik at man kan forkorte den læringsprosessen som Eilert Sundt beskrev for utviklingen av Nordlandsbåten. Også teknologiske miljøer, som Skipsmodelltanken ved NTNU kan trekkes inn.

Og slik at det skal være nevnt: Vikingskipene krevde ikke bare båtbyggere. De ble også brukt treskjærere. Også de må være med, slik for eksempel Stiftelsen Nye Oseberg.

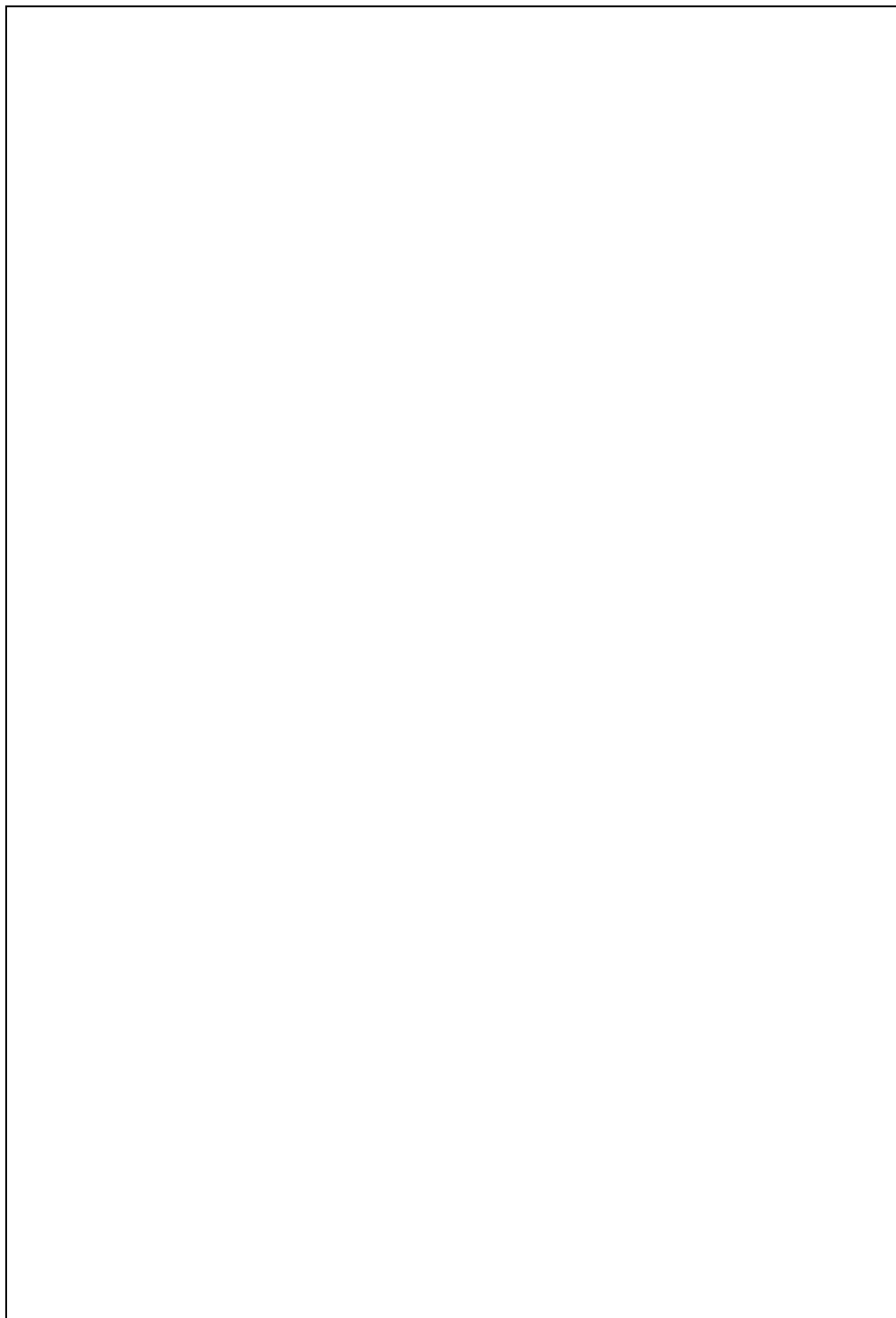
Men skipene kan ikke bare bygges – de må brukes. Da er problemet at det er så mye man ikke vet om rigging, roing, seiling og manøvrering, og eller om utstyret som ble brukt under seilasen. Og mye av den kunnskap man har er spredt. Vikingene må ha vært mestre ikke bare i å beherske bølgene og bruke seil i allslags vær, men også til å snu skip og krysse mellom holmer og skjær. Hvordan skal slik kyndighet gjenvinnes?

Stiftelsen Nytt Osebergskip har som del av byggingen av Saga oseberg også iverksatt kunnskapsoppbygging på flere områder og på flere måter

Det kan best gjøres ved kappleik. Med andre ord: Fram mot 2030 kan man lage konkurranser mellom eksisterende vikingskip i ulike disipliner og over ulike distanser: Roing, seiling og manøvrering. Kanskje man til og med kunne legg inn elementer av akrobatikk: Finnes det noen i dag som kunne gå på årene? Det ville gi kappseiling og fart for publikum. Det ville gjenopplive treskipsbygging og sjømannskap. Det ville være den største mønstring siden høymiddelalderen. Ja, det ville være med på å tegne et bilde av ferdigheter og kunster man hadde men som vi ennå ikke kan overgå – altså av det man kunne kalle “den lyse middelalder.” Kort sagt: En regatta av vikingskip ville vekke oppsikt, ikke bare innen landet, men også internasjonalt fordi det ville være uten sidestykke.

Litt videre tenkt er vikingfart også som kan engasjere barn og ungdom – alt fra vikingenes systemer for navigasjon til settet av knop og knuter som de brukte, fra klær de brukte mot vær og vind til mat de provianterte for ferder over hav..

Nicolaus Breakspeare ble etter å ha vært i Nidaros i 1052-54 tatt til pave under navnet Hadrian IV i desember 1054.

Pave Johannes Paul II besøkte Norge og Nidarosdomen i 1989. Her i bønn sammen med biskopen i Nidaros Kristen Kyrre Bremer

Nasjonaljubileet fortsetter: 2031

Olav Haraldsson falt på Stiklestad i 1030. Men han ble helgengjort året etter – i følge tradisjonen skjedde det den 3. August 1031. Derfor er det like naturlig at det kirkelige høydepunkt for nasjonalmuseet legges til 3. august 2031. Det må selvsagt være opp til kirkens egne organer og bispesetolen i Nidaros å legge programmet for hvordan dette skal skje – for eksempel ved et utvidet program for pilegrimsferder, for å lære mer om liturgi og musikk, for å utvide nettverket mellom de klostre som ennå finnes, osv.

Men det ville ikke være unaturlig om et ble lagt både et internasjonalt og et økumenisk sikte for selv kirkejubileet. Som del av det internasjonale arrangement kan det da inviteres representanter for alle de Olavskirker som finnes verden rundt. Som del av det økumeniske kan det både holdes konferanser og religiøse fellesmarkeringer.

Bare ett eksempel kan nevnes. Nicolaus Breakspeare var pavelig utsending til skandinavia i årene 1052-54 – og valgte Nidaros som oppholdssted, særlig på grunn av Hellig Olav. I disse to årene var han meget virksom i Norge, bl.a. ved å etablere bispesetet og katedralskolen i Hamar. Han returnerte til Roma med store æresbevisninger. Mer enn det: Han ble valgt til pave med navnet Hadrian IV den 3. desember 1054, og fortsatte som pave fram til 1. september 1059. Han var meget aktiv i tidens storpolitikk, ikke bare på den italienske halvøya, men også i forhold til Bysants og normannerne på Sicilia. Det kan altså trekkes en linje fra Nidaros til Roma. Nidaros var også et av Europas største valfartssteder for pilegrimer i middelalderen.

I 1989 kom en regjerende pave for første gang på besøk til Norge – Johannes Paul II. Turen gikk fra Oslo til Trondheim og videre til Tromsø, han gjennomførte åtte messer og hadde samtaler bl.a. med kong Olav og statsminister Gro Harlem Brundtland.

Året 2031 og 3. august er en anledning for en ny pave invitasjon. Mer enn det: Man kunne også tenke seg å invitere andre kirkeledere til en slik anledning.

Samtidig er dette også en anledning til å se nærmere på den kirkelige organisasjon som ble bygget og utviklet etter 1031:

- klostrene som senere kom – for eksempel på Tautra, Nidarholm (Munkholmen) og Munkeby;
- pilegrimsveiene som ble gått opp, ikke bare til Nidaros, men også fra Nidaros og til valfartssteder i andre land – pilegrimsveiene var ikke enveiskjørt, men del av et grenseoverskridende veinett;
- den nye forestillingsverden som ble spredt – det siste er jo et av temaene i Spelet om Hellig Olav;

- og selvsagt hvordan forandringen av folkets tankeverden også skapte et nytt felleskap på tvers av grensene til andre riker, ja, også til et større univers av kunst, moral og kunnskap.

-

Ved siden av den kirkelige markering, kunne også et verdslig arrangement sette en spiss på det året. Om man ser for seg at en vikingflåte stevner inn Trondheimsfjorden ved Oslo 2030, kan man tenke seg at store deler av den samme flåten kunne seile og besøke land som Olav Haraldsson hadde vært i – fra Danmark og Sverige til Nederlandene, Spania, Normandie og England. Det ville være en fantastisk markering om brede seil igjen over Nordsjø gikk, og folk i landene rundt kunne si “The vikings are coming!” – men denne gang på fredelig ferd. Ja, deler av flåten kunne dra opp elvene med – for eksempel til London og Paris. Kunne man få bedre turistreklame?

*****

Når man så firer seilene og trekker årene inn høsten 2031, er det bare en oppgave som gjenstår. Å begynne planleggingen for jubileet i 3030.

Sluttord

Nasjonaljubileet i 2030 er en anledning til å stille oss selv ordentlige oppgaver, til å løfte fram skikkelige ambisjoner, til å sette oss selv på prøve.

Det kan skje ved at ulike steder og institusjoner får et ansvar for hver sine overkommelige oppgaver, med en felles koordinering under ledelse av en hovedkomité. Men under den må det være et distribuert nettverk – for eksempel av faghistorikere og fortidsgranskere, av kyndige på trebåtbygging og sjømannskap, og så videre.

Det må også legges opp til et eget kunstprogram, der det utlyses oppgaver for alle de sentrale kunster, innen musikk, diktning, billedkunst, teaterkunst, dans, kunsthåndverk.

Skal man lykkes, må både fagmiljøene i Norge engasjeres, mange steder av landet må komme med og koples i det lange oppspillet mot 2030. Kontakter må også knyttes tidlig og tett til fagmiljøer i andre land.

Kanaler, både tradisjonelle, som tekst på trykk, og nye som bilder på skjerm og formidling via video, må brukes slik at de både engasjerer underveis og lar folk ta del slik de er blitt vant til på sosiale medier. Og selvsagt må det være en plan for tilknytning til presse, fjernsyn og andre medier, først og fremst ved tema de kan finne det spennende å utvikle og presentere.

Dette gir muligheten til å trekke opp og følge hovedlinjer for opplegget fram til 2030, men med etapper og engasjement på flere miljøer underveis. Det er mulig å tenke seg et jubileum som mobiliserer hele landet, og som bringer fram ny kunnskap om tusenåret som begynte på Stiklestad og som knytter faglige, kunstneriske og andre kontakter til flere utland. Og det må frembringe ytelse som vil være en gave fra oss til ettertiden.

Kort sagt: Det er mulig å lage et samlet og samlende opplegg for faglig fordypning som bringer ny kunnskap, for folkelig innsats som kan bringe et bredt engasjement, for nasjonal deltakelse som skjer ved en samordnet mobilisering, og en internasjonal markering som på en gang inviterer andre inn og som presenterer oss for dem ute.

Bli dette virkeliggjort vil det være et lite, kanskje middels mirakel. Men dét ville være i Olav den helliges ånd!